

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 22 (307)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ:

- *Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай*
- *Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай*
- *Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар
Улаанбаатар хот
2003 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Улаанбаатар хот

2003 оны зургадугаар сарын 12

№ 22 (307)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

318.	Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	(2003-5-22-ны хууль)	510
319.	Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	(2003-5-22-ны хууль)	512
320.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай	(2003-5-23-ны хууль)	514
321.	Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн зарим бүлэг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	521
322.	Улс төрийн намуудын тухай хуулийн зарим зүйлийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	521
323.	Дундын өмчлөлийн орон сууцны тухай хуулийн зарим зүйлийн хэсгийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	521
324.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	521
325.	Үйлдвэрчний эвлэлүүдийн эрхийн тухай хуулийн зарим зүйлийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	522
326.	Компанийн тухай хуулийн зарим зүйлийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	(2003-5-23-ны хууль)	522

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

327.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	Дугаар 19	522

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

328.	Төрийн захиргааны зарим албан хаагчдад албан тушаалын зэрэг дэв олгох тухай	Дугаар 94	522

Дөрөв. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

329.	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хууль, 2003 оны төсвийн тухай хууль, "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2002 оны 58 дугаар тогтоол,		

"Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай"
 Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2,4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Дугаар 02 524

Тав. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

330. Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 34, 35, 36, 37

дугаар зүйлийн заалтыг тайлбарлах тухай Дугаар 10 534

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ХӨДӨЛМӨРИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 3, 49, 76, 97, 109, 141 дүгээр зүйлд дараахь хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 14,15 дахь заалт:

"3.1.14."албадан хөдөлмөр" гэж хөдөлмөрийн сахилгыг сахиулах, ажил хаялтад оролцсоныг болон улс төр, эдийн засаг, нийгмийн тогтолцооны талаарх өөрийн үзэл бодлоо илэрхийлснийг цээрлүүлэх, нийгмийн гарал үүсэл, яс үндэс, арьсны өнгө, шашин шүтлэгээр нь ялгаварлах зорилгоор, эсхүл ажилтны амь нас, эрүүл мэндэд аюултай байдал үүссэн зэргийг үл харгалзан ажилтнаас гүйцэтгэхийг шаардсан ажил, үүргийг;

3.1.15."байнгын ажлын байр" гэж ажил олгогчийн заасан ажлын байранд тогтоосон горимын дагуу түүнээс олгосон хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр, ажил олгогч, эсхүл түүний төлөөлөгчийн удирдлагын дор баталсан норм, үнэлгээ, сүлжээгээр цалин хөлс авч, ажлын өдөр, ээлжийн давтамжтайгаар гүйцэтгэх ажил, үүргийг."

2/ 49 дүгээр зүйлийн 4, 5 дахь хэсэг:

"49.4.Хөдөлмөрийн нормоо биелүүлээгүй нь ажилтны буруугаас шалтгаалаагүй бол гүйцэтгэсэн ажилд нь ногдох хөлс болон үндсэн цалингийн зөрүүг нөхөн олгоно.

49.5. Ажилтан өөрийн буруугаас хөдөлмөрийн нормоо биелүүлээгүй бол гүйцэтгэсэн ажилд нь тохирсон цалин хөлс олгоно."

3/ 76 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 заалт:

"76.1.3. Олон улсын эмгэгтэйчүүдийн өдөр: гуравдугаар сарын 8;"

4/ 97 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

"97.4.Улсын болон орон нутгийн төсөөс санхүүждэг бүх шатны байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээр өмчийн оролцоотой / 51 буюу түүнээс дээш хувьтай/ хуулийн этгээд татан буугдсан, төлбөрийн чадваргүй болж дампуурсаны улмаас хариуцагчгүй болсон тохиолдолд ажилтанд олгох нөхөн төлбөрийн асуудлыг Засгийн газар, нутгийн захиргааны байгууллага тусгайлан шийдвэрлэж болно."

5/ 109 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэг:

"109.6.Энэ хуулийн 109.1-109.3-т зааснаас бусад тохиолдолд насанд хүрээгүй хүнтэй хөдөлмөрийн гэрээ байгуулахыг хориглоно."

6/ 141 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 15, 16, 17, 18 дахь заалт:

"141.1.15.хөдөлмөрийн дотоод журам, ажил, албан тушаалын жагсаалт, ажлын байрны тодорхойлолт болон албан тушаалын лавлах, хөдөлмөрийн норм, норматив, үндсэн цалингийн сүлжээ, жишгийг баталж мөрдөөгүй албан тушаалтныг 40000-60000 төгрөгөөр хөдөлмөрийн улсын байцаагч торгох;

141.1.16.үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалттай барилга байгууламж барьж

байгуулах, машин, механизм, тоног төхөөрөмжийг суурилуулах, тэдгээрийг шинэчлэх, өргөтгөх, ашиглалтад өгөхөд мэргэжлийн хяналтын байгууллагаар хянуулж, хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн дүгнэлт гаргуулаагүй, зөвшөөрөл аваагүй албан тушаалтныг 30000-60000, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 100000-250000 төгрөгөөр хөдөлмөрийн улсын байцаагч торгох;

141.1.17. тахир дутуу болсон болон хөдөлмөрийн чадвар алдсан шалтгаан, хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь хэмжээг буруу тогтоосон холбогдох албан тушаалтан болон эмнэлэг-хөдөлмөрийн магадлах комиссын гишүүдийг 25000-50000 төгрөгөөр шүүгч торгох;

141.1.18. хөдөлмөрийн гэрээ байгуулсан өдрөөс эхлэн иргэнийг ажилд авсан тушаал гаргаагүй, өөрийн буруугаас нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын дэвтэр нээгээгүй, зохих бичилтийг хийж баталгаажуулаагүй албан тушаалтныг 30000-60000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг 100000-250000 төгрөгөөр хөдөлмөрийн улсын байцаагч торгох."

2 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн

14.1-д "Хамтын гэрээг аж ахуйн нэгж, байгууллагын бизнес төлөвлөгөө батлахаас өмнө байгуулна."; 18.1-д "Ажилтанд олгох хоол, унааны зардал болон бусад нөхөх олговорын хэмжээг тогтоох."; 48.2-ийн "хөдөлмөрийн норм норматив тогтоох" гэсний дараа "болон дундаж цалин хөлс тодорхойлох журмыг"; 79.1-ийн "эдлүүлнэ." гэсний дараа "Ажлын зайлшгүй шаардлагаар ээлжийн амралтаа биеэр эдэлж чадаагүй ажилтанд мөнгөн урамшуулал олгож болно. Мөнгөн урамшуулал олгох журмыг хамтын гэрээгээр, хамтын гэрээгүй бол ажилтантай тохиролцсоны үндсэн дээр ажил олгогчийн шийдвэрээр зохицуулна."; 95.4-ийн "байгууллагад" гэсний дараа "болон шүүхэд"; 106.1-ийн "эх" гэсний дараа "эцэг"; "олгоно." гэсний дараа "Мөн 3 хүртэл насны хүүхэдтэй эцэг өөрөө хүсвэл чөлөө авч болно."; 106.2-ийн "эх" гэсний дараа "эцэг"; 128.1-9-ийн "хөдөлмөрийн дотоод журам" гэсний дараа "хөдөлмөрийн харилцааг зохицуулахаар өөрийн онцлогт тохируулан тогтоосон байгууллагын бусад тушаал, шийдвэр" гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 21, 23, 24, 27, 97, 106, 113, 141 дүгээр зүйлийн дараахь хэсэг, заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/ 21 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт:

"21.1.2. ажлын байрны тодорхойлолтод заасан ажил, үүрэг;"

2/ 23 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

"23.2. Хөдөлмөрийн гэрээг дор дурдсан хугацаагаар байгуулна:

23.2.1. байнгын ажлын байранд хөдөлмөрийн гэрээг хугацаагүй;

23.2.2 энэ хуулийн 23.2.1-д заасан хөдөлмөрийн гэрээг талууд харилцан тохиролцсоноор хугацаатай;

23.2.3. ажил, албан тушаал нь хууль болон бусад шийдвэрийн үндсэн дээр хэвээр хадгалагдаж байгаа ажилтны оронд ажиллах ажилтантай эзгүй байгаа ажилтныг ажилдаа эргэж орох хүртэл, улирлын болон түр ажилд тухайн ажлын үргэлжлэх хугацаагаар, шинээр орж байгаа ажилтан болон дагалдан суралцагчтай ажил олгогчоор хөдөлмөрийн дотоод журмаараа тогтообон туршилтын болон сургалтын хугацаагаар, Туршилтын болон сургалтын хугацаа нь 6 сараас илүүгүй байна."

3/ 24 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг:

"24.1. Ажил олгогч буюу түүний эрх олгосон албан тушаалтан иргэнтэй хөдөлмөрийн гэрээг бичгээр байгуулж, гэрээний нэг хувийг ажилтанд өгөх үүрэгтэй. Байнгын ажлын байранд хөдөлмөрийн гэрээнээс бусад төрлийн гэрээ байгуулахыг хориглоно."

4/ 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

"27.1. Төрийн өмчийн болон төрийн өмчийн оролцоотой /51 буюу түүнээс дээш хувьтай/ хуулийн этгээдэд нэг гэр бүлийн буюу төрөл садангийн хүмүүс хөрөнгө мөнгө захиран зарцуулах ажил, албан тушаалд хамт ажиллахыг хориглоно."

5/ 97 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалт:

"97.1.1. үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөдөлмөрийн чадвараа 30 хувь хүртэл алдсан ажилтанд 5 сар, 31-50 хувь алдсан ажилтанд 7 сар, 51-70 хувь хүртэл алдсан ажилтанд 9 сар, 71 хувиас дээш алдсан ажилтанд 18 сарын цалингийн дундажтай тэнцэх хэмжээний нөхөн төлбөрийг нэг ба түүнээс дээш удаа;"

6/ 106 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

"106.3. Энэ хуулийн 106.1, 106.2 нь хүүхэд үрчлэн авсан эцэг, эхэд нэгэн адил хамаарна."

7/ 113 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

"113.2. Монгол Улсад гадаадын иргэн хөдөлмөр эрхлэхтэй холбогдсон харилцааг энэ хууль болон Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай, Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулиар тус тус зохицуулна."

В/ 141 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт:

"141.1.2. Ажил олгогчийн буруутай үйл ажиллагааны улмаас үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого гарсан, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчин, хурц хордлогыг нуун дарагдуулсан, үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчин нөхөн төлбөрийг төлөөгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын албан тушаалтныг 10000-50000 төгрөгөөр, аж ахуйн нэгж,

байгууллагыг 100000-250000 төгрөгөөр хөдөлмөрийн улсын байцаагч буюу шүүгч торгох;"

4 дүгээр зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 48.1-ийн "Цалин" гэснийг "Хөдөлмөрийн"; 76 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Эх үрсийн" гэснийг "Хүүхдийн"; 131.1.2 дахь заалтын "цалин хөлсийг" гэснийг "үндсэн цалинг"; 76.1.3, 76.1.4, 76.1.5, 128.1.11. дэх заалтын дугаарыг "76.1.4, 76.1.5, 76.1.6, 128.1.12." болгон тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 28.1-ийн "Төрийн өмчит"; 93.1-ийн "эсхүл"; 111.1-ийн "Ажил, үйлдвэрлэлийн онцлогт харшлахгүй тохиолдолд" гэснийг тус тус хассугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 6, 11, 12, 14, 15, 16, 17 дугаар зүйлд дараахь агуулгатай хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/ 6 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

"6.Хүүхэд хүрээлэн байгаа орчин, нийгэмтэй чөлөөтэй харилцах эрхтэй. Хүүхдийг орчноос нь тусгаарлах, бусадтай харилцахыг хязгаарлах явдлыг хориглоно."

2/ 11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 10, 11 дэх заалт:

"10/онцгой болон хүнд нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдийн нийгмийн хамгааллын холбогдолтой мэдээллийг Үндэсний статистикийн газраас баталсан аргачлалын дагуу гаргаж, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад өгөх;

11/ хүүхэд, гэр бүл, эцэг эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид зөвлөх, туслах үүрэгтэй нийгмийн ажилтны үйл ажиллагааг дэмжих, арга зүйн удирдлагаар хангах;"

3/12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалт:

"5/ хүүхдийн эрүүл мэнд, ёс суртахуун, амь насанд нь аюул учруулах хөдөлмөр эрхлүүлэхгүй байх;"

4/ 14 дүгээр зүйлийн 2, 3, 4 дэх хэсэг:

"2.Хүүхдэд нийгмийн халамж, асрамжийн үйлчилгээ үзүүлэх төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн нь төрийн захиргааны эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл авна.

3.Хүүхдийг асран хүмүүжүүлэх байгууллагад шилжүүлэх журам, асрамжийн байгууллагын жишиг дүрмийг нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

4. Хүүхдэд нийгмийн халамж, асрамжийн үйлчилгээ үзүүлэх байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн дараахь үүрэг хүлээнэ:

1/хүүхдийн нас, бие бялдар, сэтгэхүйн онцлогт тохирсон, эрүүл ахуйн стандарт, шаардлага хангасан, аюулгүй, хүчирхийлэлгүй орчин бүрдүүлэх;

2/хүүхдийн эрүүл мэндийг хамгаалж, урьдчилан сэргийлэх үзлэг, шинжилгээ, дархлаажуулалт болон эрүүл мэндийн даатгалд хамруулах;

3/хүүхдийн өсөлт хөгжил, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн баталгаат хоол хүнс, хувцас, ахуйн хэрэгслэлээр хангах;

4/хүүхдийг төлөвшүүлэх, хөгжүүлэх, боловсрол эзэмших боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар холбогдох аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдтэй хамтран ажиллах;

5/хүүхдийг гэмт хэрэг, эрх зүйн зөрчилд өртөхөөс урьдчилсан сэргийлэх, хамгаалах;

6/хүүхдийг хамгаалах, үзэл бодлыг нь хүндэтгэх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх;

7/хүүхдэд үзүүлсэн нийгмийн халамж, асрамж үйлчилгээний тайлан болон хүүхдийн шилжилт хөдөлгөөний тухай мэдээллийг аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж өгөх;

8/хүүхдийг бусдын асрамжинд хууль бусаар шилжүүлэхгүй байх."

5/ 15 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 4, 5 дахь заалт:

"4/хүүхдийг асран хамгаалах байгууллагад шилжүүлж, халамжийн үйлчилгээнд хамруулах;

5/хүүхдийг сайн дурын үндсэн дээр асран хүмүүжүүлэх гэр бүлд дэмжлэг үзүүлэх."

6/ 16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн 5, 6 дахь заалт:

"5/хүүхдийг хөгжүүлэх, хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, санал боловсруулах;

6/хүүхдийн эрхийн талаар мэдээлэл цуглуулах, судалгаа явуулах, мэдээллийн сан бүрдүүлэх, нэгдсэн сүлжээ байгуулах;"

7/ 17 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

"3.Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын дэргэдэх хүүхдийн төлөө байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

1/төрөөс хүүхдийн эрхийг хамгаалах талаар орон нутагт хэрэгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

2/хүүхдийг хөгжүүлэх, хамгаалах зорилготой орон нутаг дахь байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих;

3/эрх нь зөрчигдсөн хүүхдийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, нийгмийн халамж үйлчилгээнд хамруулах ажлыг зохион байгуулах;

4/хүүхдийн эрхийг хангах ажлыг гэр бүл, олон нийтийн оролцоо, дэмжлэгт тулгуурлан холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;

5/хууль тогтоомжид заасан бусад

чиг үүрэг."

2 дугаар зүйл. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийг¹ Хүүхдийг хөгжүүлэх, хамгаалах зорилгоор Хүүхдийн төлөө үндэсний зөвлөлийн дэргэд Хүүхдийн төлөө сан байгуулна.

Хүүхдийн төлөө сангийн дүрмийг Засгийн газар батална." гэж өөрчлөн найруулсугай.

3 дугаар зүйл. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "авъяас билиг" гэсний дараа "бие бялдар"; мөн зүйлийн 5 дахь хэсгийн "хайх" гэсний дараа "хүлээн авах"; мөн хэсгийн "Хүүхдэд" гэсний дараа "үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг үйл ажиллагаа явуулах, терроризм болон бусад"; 7 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Хүүхэд" гэсний дараа "нэр төр, эрүүл мэнд."; мөн зүйлийн 4 дэх хэсгийн "худалдах," гэсний дараа "дамжуулан худалдах, боолчлох буюу түүнтэй адилтгах нөхцөлд байлгах."; мөн зүйлийн 5 дахь хэсгийн "Төрийн" гэсний дараа "болон төрийн бус"; мөн зүйлийн 5 дахь хэсэгт "Хүүхдийг албадан саатуулах, цагдан хорих болон насанд хүрээгүйчүүдийн хорих байгууллагын дүрмийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална."; 8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Олон улс, тив, дэлхийн чанартай уралдаан, тэмцээнд оролцох бололцоо хангасан, амжилт гаргасан хүүхдэд төрөөс зохих дэмжлэг, урамшуулал үзүүлнэ. Ашиг хонжоо олох, хүүхдийн эрүүл мэнд, амь насанд аюул учруулах тоглоом наадамд оролцуулахыг хориглоно. Хүүхдийн эрүүл мэнд, амь насанд аюул учруулах тоглоом наадамд ягсаалтыг эрүүл мэндийн болон хүн ам зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална."; 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын "хүнийг" гэсний дараа "хайрлах."; 11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2 дахь заалтын "хэрэгжүүлэх;" гэсний дараа "түүний үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх."; 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын "хүүхдийн" гэсний дараа "эрүүл мэндийг хамгаалах"; "эрүүл" гэсний дараа "саруул, аюулгүй"; мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалтын "автах," гэсний дараа "хүчирхийлэл."; "өртөх," гэсний дараа "хараа хяналтгүй орхихоос"; 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтын "хүүхдийн" гэсний өмнө "хүүхдэд боловсрол эзэмших боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх."; 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7 дахь заалтын "хүүхдийн" гэсний дараа "нэр төр, эрүүл мэнд, хувийн нууцыг хамгаалах."; 15 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "хүлээсэн" гэсний дараа "эрүүл мэнд, амь насанд нь аюул учруулах хөдөлгөөр эрхэлж буй"; 21 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Хүүхдийн сайн дурын байгууллагад боловсролын болон бусад байгууллага дэмжлэг, тусалцаа үзүүлж, арга зүйн удирдлагаар хангана."; 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "дэмжигч" гэсний дараа "нийгмийн ажилтан."; 25 дугаар зүйлийн 1 дэх

хэсгийн 6 дахь заалтын "ашиг олох" гэсний дараа "эрүүл мэнд, амь насанд нь аюул учруулах тоглоом, наадамд оролцуулах" гэж тус тус нэмсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Хүүхэд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхтэй." гэснийг "Хүүхэд эрүүл мэнд өсч бойжих, аюулгүй орчинд амьдрах, хүчирхийллээс ангид байх эрхтэй."; мөн зүйлийн 4 дэх хэсгийн "эмчилгээ" гэснийг "дархлаажуулалт"; 7 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн "Хүүхдээр ёс суртахуун, эрүүл мэндэд нь харшлах" гэснийг «хүүхдийг албадан ажиглуулах, ёс суртахуун, эрүүл мэнд, амь насанд нь аюул учруулах»; 8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "биейнхээ" гэснийг "бие, сэтгэхүйн"; мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Хүүхдийн олон нийтийн байгууллагад" гэснийг "Хүүхэд"; 11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 8 дахь заалтын "тавих" гэснийг "тавих, зориулалтын дагуу ашиглуулах"; мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн 9 дэх заалтын "байгууллагын гаргасан санаачилга, хүүхдийн олон нийтийн байгууллагыг" гэснийг "байгууллагын санаачилга, хүүхдийн оролцоог хөхүүлэн"; 15 дугаар зүйлийн 4 хэсгийн "боловсролын" гэснийг "боловсрол, нийгмийн халамжийн болон төрийн бус"; 15 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн "Хүүхдийг түр саатуулах, халамжлах болон хүүхдийн сургалт хүмүүжлийн байгууллагын байр, танхим нь эрүүл ахуйн шаардлага хангасан байна." гэснийг "Дээрх байгууллагыг аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний хандив, тусламжийн хөрөнгөнөөс санхүүжүүлж болно. Хүүхдийг түр саатуулах, халамжлах болон хөдөлмөр, хүмүүжлийн байгууллагад зохих мэргэжлийн хүн ажиллах бөгөөд байр, танхим нь эрүүл ахуйн шаардлага хангасан байна."; 16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн 2 дахь заалтын "арга зүйн удирдлагаар хангах;" гэснийг "зөвлөлтөө өгөх, арга зүйгээр хангах."; мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн 3 дахь заалтын "ажилтныг мэргэшүүлэх, давтан сургах"

гэснийг "ажилтны мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, дадлагажуулах", мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн 4 дэх заалтын "үүрэгтэй олон нийтийн байгууллагад арга зүйн туслалцаа үзүүлэх;" гэснийг "төрийн бус байгууллагаатай хамтран ажиллах"; 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын "хүүхдийн эрхийг хамгаалах төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийн биелэлтэд" гэснийг "хүүхэд хөгжүүлэх, хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийн үйл ажиллагааг зохицуулах, түүний хэрэгжилтэд"; 21 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "хамгаалах зорилго бүхий олон нийтийн байгууллагыг" гэснийг "хамгаалахад чиглэсэн нөхөрлөл, хамтлаг, холбоо"; 21 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "олон нийтийн" гэснийг "төрийн бус"; 23 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "бусад олон нийтийн" гэснийг "хүүхдийг хөгжүүлэх, хамгаалах чиг үүрэг бүхий төрийн бус"; 25 дугаар зүйлийн 1 дэх заалтын "20000-30000" гэснийг "40000-50000"; мөн зүйлийн 2 дахь заалтын "15000-25000" гэснийг "35000-50000"; мөн зүйлийн 3 дахь заалтын "5000-10000" гэснийг "15000-20000"; мөн зүйлийн 6 дахь заалтын "20000-30000" гэснийг "30000-60000"; мөн зүйлийн 7 дахь заалтын "100000" гэснийг "200000"; 11 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "4" дэх заалтын дугаарыг "5", мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн "10" дахь заалтын дугаарыг "12"; 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "5, 6, 7, 8, 9, 10" дахь заалтын дугаарыг "6, 7, 8, 9, 10, 11"; гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтын "олон нийтийн"; 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "дүүргийн"; 24 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "нахэмжлэл" гэснийг тус тус хассугай.

6 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2003 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь хуулийн этгээд байгуулсан, өөрчлөн байгуулсан, татан буулгасныг болон түүний үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт орсныг улсын бүртгэлд бүртгэх, түүнчлэн хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл хөтөлхтэй холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль тогтоомж

2.1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль тогтоомж нь Иргэний хууль¹, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо

3.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1. "хуулийн этгээд" гэж Иргэний хуульд заасан шинжийг агуулсан зохион байгуулалтын нэгдлийг;

3.1.2. "хуулийн этгээдийн улсын

¹ Иргэний хууль. "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлөгдсөн.

бүртгэл" /цаашид "улсын бүртгэл" гэх/ гэж хуулийн этгээд байгуулсан, өөрчлөн байгуулсан, татан буулгасныг болон хуулийн этгээдийн талаархи бусад мэдээллийг энэ хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлийн жагсаалтад оруулах үйлдлийг;

3.1.3. "улсын бүртгэлийн жагсаалт" гэж энэ хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан мэдээлэл агуулсан тодорхой загвар бүхий баримт бичгийг;

3.1.4. "үүсгэн байгуулах баримт бичиг" гэж хуульд заасан эрх бүхий байгууллагаас гаргасан хуулийн этгээд байгуулах шийдвэр, хуулийн этгээдийн дүрэм, үүсгэн байгуулах гэрээг.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

4.1. Хуулийн этгээдийн иргэний эрх зүйн чадвар нь улсын бүртгэлд бүртгүүлснээр үүсч, хуульд заасан журмын дагуу татан буугдаж, улсын бүртгэлээс хасвагдсанаар дуусгавар болдог хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлтэй холбогдолтой асуудлыг энэ хуулиар зохицуулна.

4.2. Энэ хуулийн зохицуулалтад хуулийн этгээдийн иргэний эрх зүйн чадвар нь хуульд заасан журмын дагуу байгуулагдсанаар үүсч, татан буулгаснаар дуусгавар болдог нийтийн эрх зүйн хуулийн этгээд болон хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллага үл хамаарна.

5 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийн иргэний эрх зүйн чадвар үүсэх үндэслэл

5.1. Хуулийн этгээдийн иргэний эрх зүйн чадвар нь улсын бүртгэлд бүртгүүлснээр үүснэ. Хуулийн этгээд улсын бүртгэлд бүртгүүлэхээсээ өмнө иргэний эрх зүйн харилцаанд бие даан оролцохыг хориглоно.

5.2. Энэ хуулийн 5.1-д заасныг зөрчсөний улмаас бусдад гэм хор учруулсан бол буруутай этгээд уг гэм хорыг арилгана.

6 дугаар зүйл. Бүртгэлийн хураамж

6.1. Хуулийн этгээд улсын бүртгэлд бүртгүүлэхдээ Улсын тэмдэгтийн хураамжийн хуулийн¹ 12, 13 дугаар зүйлд заасан хураамж төлнө.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Бүртгэх байгууллага, түүний чиг үүрэг

7 дугаар зүйл. Бүртгэх байгууллага

7.1. Хуулийн этгээдийг дор дурдсан байгууллага /цаашид "бүртгэх байгууллага" гэх/ бүртгэнэ:

7.1.1. нөхөрлөл, компани, хоршоо, төрийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газрыг Үндэсний татварын ерөнхий газар болон түүний орон нутаг дахь алба;

7.1.2. холбоо, сан, шашны

байгууллага, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага;

7.1.3. төрийн байгууллага, албан газар, улсын төсөвт үйлдвэрийн газрыг санхүү, эдийн засгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага;

7.1.4. соёл, боловсрол, сургалтын байгууллагыг соёл, боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага;

7.1.5. эрүүл мэндийн байгууллагыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага;

7.1.6. улс төрийн намыг Улсын дээд шүүх.

8 дугаар зүйл. Бүртгэх байгууллагын чиг үүрэг

8.1. Бүртгэх байгууллага дараахь үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

8.1.1. хуулийн этгээд байгуулсан, өөрчлөн байгуулсан, татан буулгасныг болон түүний үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт орсныг улсын бүртгэлд бүртгэх, энэ тухай хуульд заасны дагуу нийтэд мэдээлэх;

8.1.2. энэ хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлийн жагсаалт хөтлөх;

8.1.3. хуулийн этгээд тус бүрт холбогдох баримт бичгийг дугаарлаж хавтаслан, засвар оруулах боломжгүй байдлаар лацдах, түүнийг гал, усны болон бусад аюул ослоос бүрэн хамгаалсан шүүгээнд хадгалах;

8.1.4. улсын бүртгэлийн жагсаалтаас энэ хуульд заасан журмын дагуу лавлагаа өгөх;

8.1.5. улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн хуулийн этгээдийн нэрийн жагсаалт хөтлөх, нэрийн сан бүрдүүлэх, тэдгээрээс лавлагаа өгөх;

8.1.6. улсын бүртгэлийн тухай хууль тогтоомж, эрх бүхий байгууллагаас гаргасан бусад шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, биелэлтэд нь хяналт тавих, тэдгээрийг боловсронгуй болгох талаар саналаа холбогдох байгууллагад оруулах;

8.1.7. энэ хуульд заасан бусад чиг үүрэг.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Улсын бүртгэлийн жагсаалт

9 дүгээр зүйл. Улсын бүртгэлийн жагсаалт хөтлөх зарчим, хэлбэр

9.1. Хуулийн этгээд байгуулсан, өөрчлөн байгуулсан, татан буулгасныг болон энэ хуульд

¹ Тэмдэгтийн хураамжийн хууль. "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1993 оны 4-5 дугаарт нийтлэгдсэн.

заасан бусад мэдээллийг агуулсан улсын бүртгэлийн жагсаалтыг бүртгэх байгууллага хөтөлнө.

9.2. Хуулийн этгээдийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран улсын бүртгэлийн жагсаалт хөтлөх зарчим, хэлбэр нэгдмэл байна.

9.3. Улсын бүртгэлийн жагсаалтыг бүртгэлийн дэвтэр дээр болон цахим санд давхар хөтлөх бөгөөд бүртгэлийн дэвтэр дээрх болон цахим санд дахь мэдээлэл зөрвөл бүртгэлийн дэвтэр дээрх мэдээллийг үндэслэл болгоно.

9.4. Улсын бүртгэлийн жагсаалтыг цахим санд оруулж хөтлөхдөө улсын хэмжээний бусад мэдээллийн систем, сүлжээтэй харилцан уялдаатай байх зарчмыг удирдлага болгон зохих арга зүй, программыг ашиглана.

9.5. Улсын бүртгэлийн жагсаалт нь улсын хэмжээний мэдээллийн эх сурвалж болно.

10 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлийн жагсаалт хөтлөх журам

10.1. Энэ хуулийн 7.1-д заасан бүртгэх байгууллага Үндэсний статистикийн газрын саналыг тусган Засгийн газраас баталсан журмын дагуу улсын бүртгэлийн жагсаалтыг хөтөлнө.

11 дүгээр зүйл. Улсын бүртгэлийн жагсаалтын агуулга

11.1. Улсын бүртгэлийн жагсаалтад хуулийн этгээдийн тухай дор дурдсан мэдээллийг тусгана:

11.1.1. хуулийн этгээдийн нэр, регистрийн дугаар;

11.1.2. тухайн хуулийн этгээдийн төрөл, хэлбэр;

11.1.3. хуулийн этгээдийн ерөнхий захиргааны оршин байгаа газрын хууль ёсны хаяг, хэрэв байнгын ажиллагаатай ерөнхий захиргаа байхгүй бол тухайн хуулийн этгээдийг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх эрх бүхий этгээдийн хаяг;

11.1.4. хуулийн этгээд байгуулсан арга /шинээр, эсхүл өөрчлөн байгуулсан/;

11.1.5. үүсгэн байгуулагчийн талаар;

11.1.6. үүсгэн байгуулах баримт бичгийн талаар;

11.1.7. өөрчлөн байгуулах замаар шинээр үүссэн болон үйл ажиллагаа нь зогссон хуулийн этгээд тус бүрийн эрх залгамжлалын талаар;

11.1.8. хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийн тухай мэдээлэл, түүнийг бүртгэсэн огноо;

11.1.9. хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг зогсоох арга /өөрчлөн байгуулах, эсхүл татан буулгах/;

11.1.10. компанийн хувьд үүсгэн байгуулах баримт бичигт заасан өөрийн хөрөнгийн хэмжээ;

11.1.11. хуулийн этгээдийг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтны овог, нэр, албан тушаал, иргэний үнэмлэхийн, эсхүл түүнтэй адилтгах бичиг баримтын болон татвар төлөгчийн бүртгэлийн дугаар /хэрэв байгаа бол/;

11.1.12. хуулийн этгээдийн эзэмшиж буй тусгай зөвшөөрлийн талаар;

11.1.13. тухайн хуулийн этгээд салбар, төлөөлөгчийн газартай бол түүний оршин байгаа газрын хууль ёсны хаяг.

11.2. Улсын бүртгэлийн жагсаалтад агуулагдаж байгаа мэдээлэлд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд өмнө нь орсон өөрчлөлтийн талаарх мэдээллийг хэвээр хадгална.

11.3. Энэ хуулийн 11.1-д заасан мэдээлэлд өөрчлөлт орсон бол тухайн хуулийн этгээд ажлын 3 хоногт багтаан энэ талаар бүртгэх байгууллагад мэдэгдэх үүрэгтэй.

11.4. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт оруулсантай холбогдон улсын бүртгэлийн жагсаалтад агуулагдаж байгаа мэдээлэлд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд энэ хуулийн 11.3-т заасан хугацаа нэгэн адил хамаарна.

12 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлийн жагсаалтаас лавлагаа олгох

12.1. Улсын бүртгэлийн жагсаалт дахь иргэний үнэмлэхийн, эсхүл түүнтэй адилтгах бичиг баримтын болон татвар төлөгчийн бүртгэлийн дугаараас бусад мэдээлэл нийтэд хүртээмжтэй, ил тод байна. Бүртгэлийн байгууллага улсын бүртгэлийн жагсаалтаас лавлагаа өгөхөөс татгалзаж үл болно.

12.2. Бүртгэлийн байгууллага нь иргэний үнэмлэхийн, эсхүл түүнтэй адилтгах бичиг баримтын болон татвар төлөгчийн бүртгэлийн дугаартай холбогдох мэдээллийг хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон байгууллага, этгээдэд өгч болно.

12.3. Улсын бүртгэлийн жагсаалтаас лавлагааг дараахь хэлбэрээр өгнө:

12.3.1. хүссэн мэдээллийн талаар бичгээр буюу амаар;

12.3.2. шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох баримт бичгийн хуулбарыг.

12.4. Бүртгэх байгууллага улсын бүртгэлийн жагсаалтаас лавлагаа авах тухай хүсэлт хүлээн авснаас хойш ажлын 3 хоногт багтаан холбогдох этгээдэд шаардлагатай лавлагаа өгөх үүрэгтэй.

12.5. Бүртгэх байгууллага улсын бүртгэлийн жагсаалтаас лавлагаа өгөхдөө үйлчилгээний хураамж авах ба үйлчилгээний хураамжийн хэмжээг Засгийн газар тогтооно.

12.6. Энэ хуулийн 12.5 нь хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон байгууллага, этгээдийн хүсэлтээр өгөх лавлагаанд хамаарахгүй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх

13 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлд бүртгэх хугацаа

13.1. Бүртгэх байгууллага энэ хуулийн 16.1-д заасан баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш ажлын 5 хоногт багтаан тухайн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх эсэх талаар бичгээр шийдвэр гаргана.

13.2. Хуулийн этгээд өөрчлөгдсөний үр дүнд шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх хугацаа энэ хуулийн 13.1-д заасантай нэгэн адил байна.

14 дүгээр зүйл. Бүртгүүлэх тухай өргөдөл, түүнийг гаргах хугацаа

14.1. Улсын бүртгэлд бүртгүүлэх тухай өргөдлөө энэ хуулийн 7.1.1-д заасан хуулийн этгээд байгуулагдсанаасаа хойш нэг сарын дотор, бусад хуулийн этгээд ажлын 10 хоногт багтаан холбогдох бүртгэх байгууллагад гаргана.

14.2. Өргөдлийн маягтын загварыг холбогдох бүртгэх байгууллага батална. Өргөдлийн маягтад дор дурдсан мэдээллийг тусгана:

14.2.1. үүсгэн байгуулах баримт бичиг нь хуульд заасан шаардлага хангаж байгаа;

14.2.2. хуулийн этгээд нь хэлбэр, зохион байгуулалтын хувьд хуульд заасан журмаар байгуулагдаж байгаа;

14.2.3. бүрдүүлсэн баримт бичиг нь улсын бүртгэлийн жагсаалтад бичилт хийх шаардлага хангаж байгаа;

14.2.4. компанийн хэлбэрээр байгуулагдаж байгаа хуулийн этгээдийн хувьд өөрийн хөрөнгийн хэмжээ.

14.3. Энэ хуулийн 15.1-д заасан өргөдөл гаргагч өргөдлийн маягтыг бөглөж гарын үсэг зурах ба түүнд өөрийн иргэний үнэмлэхийн, эсхүл түүнтэй адилтгах бичиг баримтын дугаарыг бичнэ.

14.4. Өргөдөлд зурсан гарын үсгийн хэв маягыг нотариатаар гэрчлүүлнэ.

15 дугаар зүйл. Өргөдөл гаргах эрх бүхий этгээд

15.1. Улсын бүртгэлд бүртгүүлэх тухай өргөдлийг дор дурдсан этгээдийн аль нэг /цаашид "өргөдөл гаргагч" гэх/ гаргана:

15.1.1. тухайн хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх удирдлага;

15.1.2. тухайн хуулийн этгээдийг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтан;

15.1.3. тухайн хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулагчийн аль нэг;

15.1.4. хуулийн этгээдийг өөрчлөн байгуулах замаар шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх удирдлага;

15.1.5. хуулийн этгээд татан буугдах тохиолдолд татан буулгах комиссын дарга;

15.1.6. итгэмжлэлээр эрх олгогдсон бусад этгээд.

16 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд шаардагдах баримт бичиг

16.1. Өргөдөл гаргагч хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгүүлэхдээ дараахь баримт бичиг бүрдүүлнэ:

16.1.1. баталсан маягтын дагуу гаргасан өргөдөл;

16.1.2. хуулийн этгээд байгуулах тухай эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэр, эсхүл уг шийдвэрийн нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбар;

16.1.3. хуулийн этгээдийн дүрэм;

16.1.4. хуульд заасан бол үүсгэн байгуулах гэрээ;

16.1.5. гадаадын хуулийн этгээд үүсгэн байгуулагчаар оролцож байгаа бол уг хуулийн этгээдийн тухайн улс дахь улсын бүртгэлийн бичилтийн хуулбар, эсхүл түүнтэй адилтгах бусад баримт;

16.1.6. хуулийн этгээдийн нэр өөр хуулийн этгээдийн нэртэй давхардсан эсэхийг холбогдох бүртгэх байгууллагаас шалгуулж баталгаажуулсан баримт;

16.1.7. улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт.

16.2. Бүртгэх байгууллага өргөдөл гаргагчаас энэ хуулийн 16.1-д зааснаас бусад баримт бичиг шаардаж болохгүй.

16.3. Энэ хуулийн 16.1-д заасан баримт бичгийг өргөдөл гаргагч бүртгэх байгууллагад биеллэн, эсхүл баталгаат илгээмжээр хүргүүлж болно. Баталгаат илгээмжээр хүргүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тухайн хуулийн этгээд хариуцна.

16.4. Өргөдөл гаргагчаас хүргүүлсэн баримт бичгийг бүртгэх байгууллага хүлээн авсан өдрийг уг баримт бичгийг хүлээн авсан өдөрт тооцно.

16.5. Бүртгэх байгууллага нь хүлээн авсан баримт бичгийн жагсаалт, хүлээн авсан огноо бүхий тасалбарыг өргөдөл гаргагчид өгнө.

16.6. Бүртгэх байгууллага нь баталгаат шуудангаар хүргүүлсэн баримт бичиг хүлээн авсны дараа өдөрт багтаан уг баримт бичиг хүлээн авсан тухай тасалбарыг тухайн хуулийн этгээдэд баталгаат шуудангаар хүргүүлэнэ. Баталгаат

шуудангаар хүргүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг холбогдох бүртгэх байгууллага хариуцна.

17 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх

17.1.Бүртгэх байгууллагын энэ хуулийн 13.1-д заасан шийдвэр нь улсын бүртгэлийн жагсаалтад тухайн хуулийн этгээдийг бүртгэх тухай бичилт хийх үндэслэл болно. Бүртгэлийн бичилт бүрт улсын бүртгэлийн дугаар олгож, бүртгэсэн огноо тэмдэглэнэ.

17.2.Хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлийн жагсаалтад оруулж, бүртгэлийн бичилт хийсний дараа тухайн хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичгийн эхний хуудсан дээр хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн дугаар, бүртгэсэн байгууллагын нэр, он, сар, өдөр бүхий тэмдэг дарж, хариуцсан бүртгэлийн ажилтан гарын үсэг зурсанаар тухайн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэсэнд тооцно.

17.3.Бүртгэх байгууллага хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэсэн даруй хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан энэ тухай нийтэд мэдээлнэ.

17.4.Бүртгэх байгууллага хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэснийг нотолж өргөдөл гаргагчид улсын бүртгэлийн гэрчилгээ олгоно.

17.5.Улсын бүртгэлийн гэрчилгээний загварыг Засгийн газар батална.

18 дугаар зүйл. Хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзах

18.1.Бүртгэх байгууллага нь хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэхээс дараахь үндэслэлээр татгалзана:

18.1.1.улсын бүртгэлд бүртгүүлэхээр ирүүлсэн баримт бичгийн бүрдэл дутуу;

18.1.2.өөрчлөн байгуулагдаж байгаа хуулийн этгээдийн хувьд Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай¹ хуулийн 15.3, 15.4-д заасан үндэслэл байгаа.

18.2.Бүртгэх байгууллага хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзсан бол энэ тухай бичгээр шийдвэр гаргаж, уг шийдвэрийг өргөдөл гаргагчид хүргүүлнэ.

18.3.Улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзсан тухай шийдвэрийг үндэслэлгүй гэж үзвэл тухайн хуулийн этгээд шүүхэд гомдол гаргаж болно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Өөрчлөн байгуулах замаар байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх

19 дүгээр зүйл. Бүртгүүлэх тухай өргөдөл, түүнийг гаргах

19.1.Хуулийн этгээдийг өөрчлөн байгуулах

замаар шинээр үүссэн хуулийн этгээд холбогдох бүртгэх байгууллагад бүртгүүлэх тухай өргөдөл гаргана.

19.2.Өргөдлийн маягтын загварт энэ хуулийн 14.2-т зааснаас гадна дараахь мэдээллийг тусгана:

19.2.1. өөрчлөн байгуулах замаар шинээр үүссэн хуулийн этгээд нь өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийн үүрэг гүйцэтгүүлэгчдийн өмнө хүлээсэн үүргийг залгамжлан хариуцах тухай шилжүүлэх акт буюу хуваах балансад тусгагдсан тухай;

19.2.2.өөрчлөн байгуулагдаж байгаа хуулийн этгээд бүх үүрэг гүйцэтгүүлэгчиддээ энэ талаар бичгээр мэдэгдсэн тухай.

20 дугаар зүйл. Бүртгүүлэхэд шаардагдах баримт бичиг

20.1.Өөрчлөн байгуулах замаар шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээд улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд дараахь баримт бичиг бүрдүүлнэ:

20.1.1. баталсан маягтын дагуу гаргасан өргөдөл;

20.1.2.хуулийн этгээдийг өөрчлөн байгуулах тухай эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэр, эсхүл уг шийдвэрийн нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбар;

20.1.3.өөрчлөн байгуулах замаар шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичиг;

20.1.4.шилжүүлэх акт /нийлүүлсэн, нэгдсэн/;

20.1.5.хуваах баланс /хуваасан, тусгаарласан/;

20.1.6.Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хуулийн 15.2-т заасан хянан зохицуулах албанаас гаргасан дүгнэлт;

20.1.7.улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт.

20.2.Хуулийн этгээдийг өөрчлөн байгуулах замаар шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээд бүртгэх байгууллагад бүртгүүлэх тухай өргөдөл гаргах хугацаа, журам энэ хуулийн 14.1, 15 дугаар зүйл, 16.3-т заасантай нэгэн адил байна.

21 дүгээр зүйл. Өөрчлөн байгуулах замаар шинээр үүссэн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болох

21.1.Шинээр үүссэн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэснээр нийлэх замаар өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болсонд, харин нийлсэн хуулийн этгээд тус бүрийн хувьд

¹ Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай. "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2000 оны 20 дугаарт нийтлэгдсэн.

тэдгээрийн үйл ажиллагаа зогсонд тооцно.

21.2. Нэгдэж байгаа хуулийн этгээд тус бүрийн хамгийн сүүлчийн хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа зогссон тухай улсын бүртгэлийн жагсаалтад бичилт хийснээр нэгдэх замаар өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болсонд тооцно.

21.3. Шинээр үүссэн хуулийн этгээд тус бүрийн хамгийн сүүлчийн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэснээр хуваах замаар өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийг бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болсонд, харин хуваагдсан хуулийн этгээдийн хувьд түүний үйл ажиллагаа зогсонд тооцно.

21.4. Шинээр үүссэн хуулийн этгээд тус бүрийн хамгийн сүүлчийн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэснээр тусгаарлах замаар өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болсонд тооцно.

21.5. Шинээр үүссэн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэснээр өөрчлөгдөх замаар өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэх ажиллагаа дуусгавар болсонд, харин өөрчлөгдсөн хуулийн этгээдийн хувьд түүний үйл ажиллагаа зогсонд тооцно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгэх

22 дугаар зүйл. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд шаардагдах баримт бичиг

22.1. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд дараахь баримт бичиг бүрдүүлнэ:

22.1.1. баталсан маягтын дагуу гаргасан өргөдөл;

22.1.2. үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт оруулах тухай шийдвэр;

22.1.3. үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлт;

22.1.4. улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт.

22.2. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгүүлэх тухай өргөдөл гаргах, түүнд холбогдох баримт бичгийг бүртгэх байгууллагад ирүүлэхэд энэ хуулийн 15 дугаар зүйл болон 16.3-дахь хэсгийг баримтална.

22.3. Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийн талаар бүртгэх байгууллага тухай бүр нийтэд мэдээлнэ.

22.4. Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт оруулахтай холбогдолгүй бөгөөд улсын бүртгэлийн жагсаалтад агуулагдаж

байгаа бусад мэдээлэлд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд өргөдөл гаргаж бүртгэх байгууллагад баталсан маягтын дагуу өргөдөл гаргана.

23 дугаар зүйл. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгэх ба улсын бүртгэлийн жагсаалтад өөрчлөлт оруулах

23.1. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлтийг улсын бүртгэлд бүртгэх болон үүсгэн байгуулах баримт бичигт өөрчлөлт орохтой холбогдолгүй бөгөөд улсын бүртгэлийн жагсаалтад агуулагдаж байгаа бусад мэдээлэлд өөрчлөлт оруулахтай холбогдсон бүртгэлийг энэ хуулийн 7.1-д заасан бүртгэх байгууллага хөтөлнө.

23.2. Бүртгэх байгууллага нь энэ хуулийн 23.1-д заасан бүртгэлийг явуулахдаа энэ хуулийн 10.1-д заасны дагуу Засгийн газраас баталсан журмыг баримтална.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

Хуулийн этгээд татан буугдсаныг улсын бүртгэлд бүртгэх

24 дүгээр зүйл. Хуулийн этгээд татан буугдсан тухай бүртгэх байгууллагад мэдэгдэх

24.1. Хуулийн этгээдийг татан буулгах тухай шийдвэр гаргасан эрх бүхий байгууллага ажлын 3 хоногт багтаан холбогдох бүртгэх байгууллагад бичгээр мэдэгдэж, татан буулгах тухай шийдвэр, эсхүл уг шийдвэрийн нотариатаар гэрчлүүлсэн хуулбарыг мэдэгдэлд хавсаргана.

24.2. Иргэний хуулийн 32.3-т заасны дагуу татан буулгах комисс тухайн хуулийн этгээдийг татан буулгасан тухай нийтэд мэдээлснээс хойш хоёр сараас багагүй, зургаан сараас илүүгүй хугацаа өнгөрсний дараа уг хуулийн этгээдийг татан буулгаж дууссан тухай холбогдох бүртгэх байгууллагад мэдэгдэнэ.

24.3. Энэ хуулийн 24.1-д заасан баримт бичгийг үндэслэн бүртгэх байгууллага улсын бүртгэлийн жагсаалтад тухайн хуулийн этгээдийг татан буулгаж байгаа тухай бичилт хийнэ.

24.4. Улсын бүртгэлийн жагсаалтад тухайн хуулийн этгээдийг татан буулгаж байгаа тухай бичилт хийсэн үеэс эхлэн уг хуулийн этгээдтэй холбогдолтой дараахь баримт бичгийг бүртгэх байгууллага хүлээн авахгүй:

24.4.1. тухайн хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан өөрчлөлт;

24.4.2. тухайн хуулийн этгээд үүсгэн байгуулагчаар оролцож, байгуулсан хуулийн этгээдийг бүртгүүлэх тухай өргөдөл, бусад баримт бичиг;

24.4.3. өөрчлөн байгуулах замаар шинээр үүсч байгаа хуулийн этгээдийн бүрэлдэхүүнд тухайн хуулийн этгээд нэгдэх, нийлэх хэлбэрээр оролцсон.

25 дугаар зүйл. Хуулийн этгээд татан

буугдсаныг улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд шаардагдах баримт бичиг

25.1.Хуулийн этгээд татан буугдсаныг улсын бүртгэлд бүртгүүлэхэд Иргэний хуулийн 32.2-т заасан татан буулгах комисс дараахь баримт бичиг бүрдүүлнэ:

25.1.1.Баталсан маягтын дагуу гаргасан өргөдөл;

25.1.2.дуусгалтын тайлан;

25.1.3.улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт.

25.2.Хуулийн этгээд татан буугдсаныг улсын бүртгэлд бүртгүүлэх тухай өргөдөл гаргахад энэ хуулийн 15 дугаар зүйл нэг адил хамаарна.

25.3.Хуулийн этгээдийг дампуурсанд тооцсон, хуулийг удаа дараа буюу ноцтой зөрчсөн болон хуульд заасан бусад үндэслэлээр шүүхийн шийдвэрээр татан буугдсан бол шүүх хууль ёсны хүчин төгөлдөр болсон шийдвэрийг энэ хуулийн 24.1-д заасан хугацаанд холбогдох бүртгэх байгууллагад ирүүлнэ.

26 дугаар зүйл. Хуулийн этгээд татан буугдсаныг бүртгэх

26.1.Хуулийн этгээд татан буугдсаныг энэ хуулийн 7.1-д заасан бүртгэх байгууллага улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

26.2.Татан буулгах комисс энэ хуулийн 25.1-д заасан баримт бичгийг тухайн хуулийн этгээдийг татан буулгаж дууссаны дараа холбогдох бүртгэх байгууллагад ирүүлэх ба үүнд энэ хуулийн 16.3 дахь заалт нэг адил хамаарна.

26.3.Хуулийн этгээд татан буугдсан тухай улсын бүртгэлийн жагсаалтад бичилт хийснээр тухайн хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлээс хассанд тооцно.

26.4.Бүртгэх байгууллага хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлээс хассан тухайгаа Иргэний хуулийн 32.1.1-д заасны дагуу тухай бүр нийтэд мэдээлнэ.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

Улсын бүртгэлийн хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

27 дугаар зүйл. Улсын бүртгэлийн журам зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

27.1.Энэ хуулийн 18.1-д зааснаас бусад үндэслэлээр хуулийн этгээдийг улсын бүртгэлд бүртгэхээс татгалзсан, улсын бүртгэлийн жагсаалт дахь мэдээллээс лавлагаа олгоогүй, энэ хуульд заасан бусад журам зөрчсөн бүртгэх байгууллагын ажилтан холбогдох хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээнэ.

27.2.Улсын бүртгэлийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөний улмаас бусдад гэм хор учруулсан бол уг гэм хорыг холбогдох бүртгэх байгууллага хариуцан арилгана.

27.3.Улсын бүртгэлийн жагсаалтад оруулах шаардлагатай энэ хуульд заасан баримт бичгийг ирүүлээгүй буюу хуульд заасан хугацаанд ирүүлээгүй, эсхүл буруу ташаа мэдээлэл ирүүлсэн зэргээс бусдад гэм хор учруулсан бол уг гэм хорыг холбогдох хуулийн этгээд буюу өргөдөл гаргагч хариуцан арилгана.

27.4.Хуулийн этгээдийн бүртгэлийн тухай хууль тогтоомжийг удаа дараа буюу ноцтой зөрчсөн гэж үзвэл бүртгэх байгууллага тухайн хуулийн этгээдийг татан буулгах тухай шийдвэр гаргуулахаар шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж болно.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

28 дугаар зүйл. Шилжилтийн үеийн зохицуулалт

28.1.Энэ хууль батлагдахаас өмнө улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн хуулийн этгээдийн хувьд тэдгээрийн улсын бүртгэл хүчин төгөлдөр хэвээр байна.

28.2.Энэ хууль батлагдахаас өмнө улсын бүртгэлийн ажил хариуцаж байсан байгууллагад хадгалагдаж байгаа, өмнө нь улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн хуулийн этгээдийн хувийн хэрэг, бүртгэлтэй холбогдох бусад материал нь улсын мэдээллийн эх сурвалжийн бүрэлдэхүүн хэсэг болно.

28.3.Энэ хууль батлагдахаас өмнө улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн хуулийн этгээдийн эрх бүхий албан тушаалтан уг хууль хүчин төгөлдөр болсноос хойш зургаан сарын дотор дараахь баримт бичгийг энэ хуулийн 7.1-д заасан бүртгэх байгууллагад ирүүлнэ:

28.3.1.хуулийн этгээдийн нэр;

28.3.2.үүсгэн байгуулагчдын тухай мэдээлэл;

28.3.3.тухайн хуулийн этгээдийг итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх эрх бүхий албан тушаалтны овог нэр, албан тушаал, иргэний үнэмлэх болон түүнтэй адилтгах бусад баримт бичгийн дугаар.

28.4.Энэ хуулийн 28.3-т заасан баримт бичгийг тогтоосон хугацаанд бүртгэх байгууллагад ирүүлээгүй бол тухайн хуулийн этгээдийг бүртгэх байгууллагын саналыг үндэслэн шүүх татан буулгана.

29 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

29.1.Энэ хууль 2003 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ БҮЛЭГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн гуравдугаар бүлгийг хүчингүй болсонд тооцсугай. этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

УЛС ТӨРИЙН НАМУУДЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улс төрийн намуудын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийг хүчингүй болсонд тооцсугай. этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ДУНДЫН ӨМЧЛӨЛИЙН ОРОН СУУЦНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛИЙН ХЭСГИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Дундын өмчлөлийн орон сууцны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай. этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 1, 2 дахь заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай. этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ҮЙЛДВЭРЧНИЙ ЭВЛЭЛҮҮДИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Үйлдвэрчний эвлэлүүдийн эрхийн тухай хуулийн 4¹, 4² дугаар зүйлийг хүчингүй болсонд тооцугай

этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

КОМПАНИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Компанийн тухай хуулийн 15, 30 дугаар зүйлийг хүчингүй болсонд тооцугай.

төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль хүчин

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2003 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 19

Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ НЬ:

бүртгэлийн регистрийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх ажлыг Үндэсний татварын ерөнхий газар дээр зохион байгуулах;

1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан дор дурдсан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар /Н. Энхбаяр/-т даалгасугай:

3/ хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлтэй холбоотой асуудлаар Засгийн газар болон төрийн захиргааны байгууллагаас гаргасан шийдвэрийг энэ хуультай нийцүүлэх.

1/ хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сүлжээ байгуулах арга хэмжээ авах;

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА С.ТӨМӨР-ОЧИР

2/ хуулийн этгээдийн улсын

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2003 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 94

Төрийн захиргааны зарим албан хаагчдад албан тушаалын зэрэг дэв олгох тухай

Төрийн албаны тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн, Монгол Улсын Засгийн газрын саналыг харгалзан ЗАРЛИГ болгох нь:

түшмэлийн албан тушаалын зэрэг дэв олгосугай.

2. Энэ зарлигийг 2003 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдсүгэй.

1. Хавсралтад дурдсан төрийн захиргааны албан хаагчдад төрийн захиргааны тэргүүн

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Н. БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2003 оны
94 дүгээр зарлигийн хавсралт

**ТЭРГҮҮН ТҮШМЭЛИЙН АЛБАН ТУШААЛЫН ЗЭРЭГ ДЭВ
ОЛГОХ ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ АЛБАН ХААГЧИД**

Д/д	Овог, нэр	Албан тушаал	Албан тушаалын зэрэглэл	Олгох зэрэг дэв
1.	Жамбалсүрэнгийн Нарантуяа	УИХ-ын Тамгын газрын нэгдүгээр нарийн бичгийн дарга	АА-1	Тэргүүн зэрэг
2.	Мархаажийн Чойдорж	УИХ-ын Тамгын газрын Гадаад харилцааны хэлтсийн дарга	АА-2	Дөтгөөр зэрэг
3.	Лувсанцэрэнгийн Пүрэвжав	УИХ-ын Тамгын газрын Захиргаа, олон нийттэй харилцах хэлтсийн дарга	АА-2	Гутгаар зэрэг
4.	Жамъянгийн Батсайхан	УИХ-ын Тамгын газрын Хяналт шалгалтын хэлтсийн дарга	АА-2	Дэд зэрэг
5.	Жигжидсүрэнгийн Баярхүү	Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын Дотоод ажил, хяналтын албаны дарга	АА-3	Гутгаар зэрэг
6.	Зэвсэгийн Өлзийсайхан	Үндсэн хуулийн Цэцийн Тамгын газрын дарга	АА-1	Гутгаар зэрэг
7.	Сүрэнгийн Баасанхүү	Батлан хамгаалах Яамны төрийн нарийн бичгийн дарга	ТЗ-13	Тэргүүн зэрэг
8.	Жамбалдоржийн Бадраа	Төр, засгийн үйлчилгээ, аж ахуйг эрхлэх газрын дарга	ТЗ-13	Тэргүүн зэрэг
9.	Бямбадоржийн Гомбо	Дипломат байгууллагын үйлчилгээ, аж ахуйн газрын дарга	ТЗ-13	Тэргүүн зэрэг
10.	Батсүхийн Батмөнх	Үндэсний статистикийн газрын дэд дарга	ТЗ-12	Дэд зэрэг
11.	Лувсандашийн Зориг	Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга	ТЗ-13	Дэд зэрэг
12.	Сэвжидийн Энхтүвшин	Ус, цаг уур, орчны шинжилгээний газрын дарга	ТЗ-13	Дэд зэрэг
13.	Багаажавын Өнөбаатар	Төрийн албаны зөвлөлийн орон тооны гишүүн	ТӨ-У1А	Дэд зэрэг
14.	Равдангийн Хатанбаатар	Монгол улс, БНХАУ-ын хоорондын улсын хилийг шалгах хамтарсан комиссын Монголын хэсгийн дарга	ТЗ-13	Дэд зэрэг

15.	Баасанхүүгийн Ганзориг	Гадаад худалдаа, гадаадын хөрөнгө оруулалтын газрын дарга	T3-12	Гутгаар зэрэг
16.	Намжилын Чинбат	Оюуны өмчийн газрын дарга	T3-12	Дэд зэрэг
17.	Аюурзанын Энхжав	Иргэний бүртгэл, мэдээллийн улсын төвийн дарга	T3-12	Дэд зэрэг
18.	Дааданхүүгийн Батбаатар	Улсын мэргэжлийн хяналтын газрын дарга	TӨ-У1А	Дэд зэрэг
19.	Шарайн Батсүх	Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газрын дарга	TӨ-У1А	Дэд зэрэг
20.	Баасанжавын Ганболд	Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газрын дарга	T3-13	Дэд зэрэг
21.	Доржготовын Жаргалсайхан	Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн Ажлын албаны дарга	АА-2	Гутгаар зэрэг
22.	Лувсандандарын Хангай	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын тэргүүн дэд дарга	АА-1	Тэргүүн зэрэг
23.	Балдангийн Шатар	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга	АА-1	Тэргүүн зэрэг
24.	Равдангийн Санжаатогтох	Улсын мал эмнэлэг, үржлийн газрын дарга	T3-11	Дэд зэрэг

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

 2003 оны 5 дугаар
сарын 21-ний өдөр

Дугаар 02

 Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хууль, 2003 оны төсвийн тухай хууль, "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2002 оны 58 дугаар тогтоол, "Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн
хуралдааны танхим

оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхимд хийв.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн Ж.Амарсанаа даргалж, гишүүдэд Л.Рэнчин, Ч.Дашням, В.Удвал, Ц.Сарантуяа илтгэгч нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяа, өргөдөл гаргагч иргэн Д.Нармандах, А.Батсайхан, М.Чимэддорж, Ч.Балжинням, Б.Эрдэнэцэцэг, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Э.Гомбожав, С.Темер, Засгийн газрын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Ч.Улаан, Ш.Батбаяр нарыг

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 14 дүгээр хороонд оршин суугч Дамдинжавын Нармандах, Баянгол дүүргийн 1 дүгээр хороонд оршин суугч Авирмэдийн Батсайхан, Сонгинохайрхан дүүргийн 13 дугаар хороонд оршин суугч Мишигийн Чимэддорж, Сүхбаатар дүүргийн 2 дугаар хороонд оршин суугч Чүлтэмийн Балжинням, Баянгол дүүргийн 18 дугаар хороонд оршин суугч Бат-Очирын Эрдэнэцэцэг нар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцэд 2003 оны 03 дугаар сарын 31-ний өдөр

хандаж гаргасан өргөдөлдөө:

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн 1.1.1. ж, 2.1.19 дахь заалт, "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" Улсын Их Хурлын 2002 оны 58 дугаар тогтоолын хавсралтад дурдсан хүснэгтийн "Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг" гэсэн баганын 25, "Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" Монгол Улсын Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Ардчилсан ёс, шударга ёс, ... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Төр нь ... өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Төр нь ... аж ахуйн бүх хэвшлийн ... хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Хөдлөх, ... хөрөнгө ..., эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах ... – ыг хориглоно" гэж заасныг тус тус зөрчсөн байна гэж үзсэн байна.

1.1. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн 1.1.1. ж, 2.1.19 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчсөнийг өргөдөл гаргагчид дараах үндэслэлээр тайлбарлаж байна:

а/ 1995 онд батлан гаргасан нийгмийн даатгалын багц хуулиуд болон 1999 онд нийгмийн даатгалын тухай хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу нийгмийн даатгалын сангууд нь өмчийн бүх хэвшлийн байгууллагууд, түүнчлэн ажилтан, албан хаагчид цалингаасаа шимтгэл төлж бүрдүүлдэг холимог өмчийн сан болсон билээ. Иймд нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгө нь улсын төсвийн хөрөнгө биш, харин холимог өмчийн хөрөнгө юм. Энэхүү холимог өмчийн хөрөнгийг эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах харилцааг зохицуулсан нийгмийн даатгалын багц хуулиуд байсаар байтал төсөв, санхүүгийн тухай хуулиудаар уг харилцааг давхар зохицуулж байгаа нь нийгмийн даатгалтай

шууд холбогдсон хуулиудаа дээдлэн үзэж хэрэгжүүлэхгүй байгаа хэрэг мөн. Нийгмийн даатгалын тухай багц хуулиудыг ийнхүү төсөв, санхүүгийн тухай хууль тогтоомжоор үгүйсгэж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг зөрчсөн байна.

б/ Нийгмийн даатгалын сангууд нь холимог өмчийн хөрөнгө гэдгийг Улсын Их Хурал, Засгийн газар хүлээн зөвшөөрөхгүй байна. Энэ нь нийгмийн даатгалын сангуудын хөрөнгийг улсын төвлөрсөн төсвийн орлого, зарлагад хамааруулан үзэж төвлөрсөн төсвийн хуульд тусгаснаар нотлогдсон юм. Ийм учраас Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн 1.1.1. ж, 2.1.19 дахь заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална" гэж заасныг зөрчсөн байна.

в/ Нийгмийн даатгалын тогтолцоо нь гурван талт өөрийгөө удирдах удирдлагатай, холимог өмчийн хэвшилд хамрагдах өвөрмөц байгууллага хэлбэрээр хөгжиж байгаа билээ. Энэ нөхцөлд төр нь олон арван тэрбум төгрөгөөр үнэлэгдэх хөрөнгө бүхий нийгмийн даатгалын сангуудыг холимог өмчийн өвөрмөц хэлбэрийнх нь хувьд хөгжүүлэх зорилгоор зохицуулалт хийх үүрэгтэй. Гэтэл нийгмийн даатгалын сангуудын хөрөнгийг улсын төвлөрсөн төсвийн орлого, зарлагын бүрэлдэхүүнд хамааруулж улмаар төрийн өмч байдлаар ашиглах, нийгмийн даатгалын байгууллагыг төрийн захиргааны байгууллага хэлбэрээр хөгжүүлэх зохицуулалт хийж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна" гэж заасныг зөрчсөн байна.

г/ Нийгмийн даатгалын шимтгэл нь ирээдүйд тохиолдож болох эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор нийгмийн даатгалын санд хадгалуулж буй даатгуулагчийн хувийн өмч учир энэхүү өмчөө даатгуулагчид нь эзэмших, ашиглах, өмчлөх эрхтэй. Гэтэл Засгийн газар нийгмийн даатгалын сангуудыг

төрийн сангийн нэгдсэн дансанд байршуулснаар уг хөрөнгийн чөлөөт үлдэгдэл болон хуримтлалыг эзэмших, ашиглах, зориулалтын бус зүйлд зарцуулах бололцоотой болж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэж заасныг зөрчсөн байна гэж үзжээ.

1.2. Улсын Их Хурлын "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" 2002 оны 58 дугаар тогтоолын хавсралтад дурдсан "Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг" гэсэн баганын 25 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчиж байгааг өргөдөл гаргагчид дараах үндэслэлээр тайлбарлаж байна:

а/ Улсын Их Хурал, Засгийн газар нь нийгмийн даатгалын сангуудыг холимог өмчийн хэлбэрт шилжүүлснийг хүлээн зөвшөөрөхгүй байна. Нийгмийн даатгалын байгууллага нь улсын нэгдсэн төсөв болон орон нутгийн төсвөөс санхүүждэггүй бөгөөд өөрийгөө санхүүжүүлэх зарчмын хүрээнд буюу дээр дурдсан холимог өмчийн сангуудаас үйл ажиллагааны зардлаа бүрэн нөхөж ажилладаг учир тэрээр төрийн захиргааны байгууллагад хамаарагдах ёсгүй. Иймээс Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газрыг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг болгож баталсан дээр дурдсан тогтоолын хавсралтын 25 дугаар заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална" гэж заасныг зөрчсөн байна.

б/ Нийгмийн даатгалын байгууллага нь холимог өмчийн хэвшилд хамаарагддаг, өөрийгөө удирдах удирдлагатай үйлчилгээний байгууллага болох чиглэлээр хөгжиж байна. Гэтэл Улсын Их Хурал, Засгийн газраас нийгмийн даатгалын тогтолцоог төрийн захиргааны төсөвт байгууллага байдлаар хөгжүүлэх зохицуулалт хийж дээр дурдсан тогтоолд тусгажээ. Иймд дээр дурдсан тогтоолын хавсралтын 25 дугаар заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй

байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна" гэж заасныг зөрчсөн байна.

в/ Улсын Их Хурлын тогтоолын дагуу нийгмийн даатгалын байгууллагыг төрийн захиргааны байгууллагад хамааруулж, улмаар нийгмийн даатгалын сангуудыг төрийн сангийн нэгдсэн дансанд байршуулснаар энэхүү холимог өмчийг өмчлөгч даатгуулагчдын уг өмчөө эзэмших, ашиглах, өмчлөх эрхэд нь халдах бололцоотой болж байна. Энэ нь дээр дурдсан тогтоолын хавсралтын 25 дугаар заалт нь мөн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэж заасныг зөрчсөнийг харуулж байна гэжээ.

1.3. Монгол Улсын Засгийн газрын "Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2,4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчиж байгааг дараах үндэслэлээр тайлбарлаж байна:

а/ Монгол Улсын нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд "Нийгмийн даатгалын төрөл тус бүр нь мөнгөн хөрөнгийн бие даасан сантай байна", 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол нэг төрлийн сангийн хөрөнгийг өөр төрлийн санд шилжүүлэн зарцуулах, зориулалтын бус чиглэлээр ашиглах, байршуулахыг хориглоно" гэж заасан байдаг. Гэтэл "Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах" нэрийн дор хуулийн эдгээр заалтыг зөрчиж Монгол Улсын Засгийн газраас 272 дугаар тогтоол/2 дугаар заалт/ гаргасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг зөрчсөн байна.

б/ Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хууль, Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хууль, Улсын Их Хурлын "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" 2002 оны 58 дугаар тогтоол, "Төрийн

сангийн тогтолцоонд шилжих тухай” Засгийн газрын 2002 оны 101 дүгээр тогтоол зэргийг үндэслэж Нийгмийн даатгалын байгууллагуудын дансанд дахь болон банкинд хадгалуулсан хуримтлалын хөрөнгийг төрийн сангийн нэгдсэн дансанд албадан шилжүүлэх гэж байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална” гэж заасныг зөрчсөн байна. Ер нь нийгмийн даатгалын холимог өмчийн хэлбэрийг Засгийн газар хүлээн зөвшөөрөхгүй байгаа нь банк, санхүүгийн талаар дэс дараалан боловсруулж гаргасан дээр дурдсан хууль, тогтоолуудаас ил тод харагдаж байгаа юм.

в/ Нийгмийн даатгалын байгууллага нь нийгмийн даатгалын 5 төрлийн сангийн хөрөнгийг ямар банкинд хадгалуулахыг өөрөө шийдвэрлэж ирсэн. Гэтэл Засгийн газар нь төрийн сангийн нэгдсэн дансанд нийгмийн даатгалын сангуудыг хүчээр байршуулж Нийгмийн даатгалын байгууллагын дээр дурдсан эрхийг хязгаарлаж түүний цаашдын хөгжлийг хангахад сөрөг нөлөө үзүүлж байна. Ийм учраас Засгийн газрын 272 дугаар тогтоолын 2 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна” гэж заасныг зөрчсөн байна.

г/ Нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгийг төрийн сангийн нэгдсэн дансанд байршуулснаар даатгуулагч иргэдийн хөдлөх хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, өв залгамжлуулах эрх зөрчигдөж тэдний хөрөнгийг Засгийн газар зориулалтын бус зүйлд дайчлах бололцоотой болж байна. Ийм учраас Засгийн газрын 272 дугаар тогтоолын 2 дахь заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно” гэж заасныг зөрчсөн байна гэж үзэж байгаагаа Цэцэд хандагсад өргөдөлдөө дурджээ.

Хоёр. Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2003 оны 5 дугаар сарын 16-ны өдрийн 71 дүгээр захирамжаар Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд оролцох итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр

томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Гомбожав, С.Төмөр нар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан тайлбартаа:

Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хууль, Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хууль, Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай Улсын Их Хурлын 2002 оны 58 дугаар тогтоолын зарим зүйл заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн тухай нэр бүхий иргэдээс Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлтэй танилцаад дараах тайлбарыг өгч байна.

Нэгдүгээрт, Социализмын үеийн нийгмийн даатгал нь нийгмийн хангамжийн үндсэн хэлбэрийн нэг болж байсан бөгөөд энэ нь хөдөлмөрчдөөс өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвараа алдах, болон тэдгээрийн эрүүл мэндийг хамгаалахад чиглэгдсэн материаллаг хангамжийн төрийн систем байв. Эдгээр арга хэмжээг албан байгууллага, үйлдвэр зэрэг бусад байгууллагаас заавал оруулах шимтгэл болон улсын төсвийн татаасаар байгуулагддаг сангаас санхүүжүүлэн хэрэгжүүлдэг байв. /Төрийн нийгмийн даатгалын төрөөс хариуцдаг байлаа/. Нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэлийг үйлдвэр, албан газар, байгууллага нь шимтгэлийг бүрэн төлж, хөдөлмөрчдийн цалин хөлснөөс эдгээртэй холбоотой аливаа суутгал хийдэггүй байв. Социализмын үеийн нийгмийн даатгалын удирдлагыг үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагууд хэрэгжүүлж байв. Өөрөөр хэлбэл тухайн нэг үйлдвэр, албан газар дээр ажиллаж байгаа бүх хүний нийгмийн даатгалын асуудлыг тухайн байгууллагын үйлдвэрчний эвлэлийн хороо хариуцдаг байсан.

Одоо манай улсад 1995 оноос нийгмийн даатгалын шинэ тогтолцоо бүрэлдэж тогтсон билээ. Тухайлбал, өндөр насалсан, хөдөлмөрийн чадвараа алдсан, тэжээгчээ алдсан, ажилгүй болсон зэргээс шалтгаалан цалин хөлсгүй болсон тохиолдолд ажилчдад үзүүлэх нийгмийн халамжийн үндсэн хэлбэр мөн. Гол зарчим нь даатгуулсан ажилтны цалин хөлснөөс даатгалын зохих хувийг шимтгэлийг суутган авч даатгалын санд төвлөрүүлэх явдал билээ. Энэхүү даатгалын сөнгийн хөрөнгө нь даатгуулагчаас төлсөн шимтгэл, тухайн ажилтныг ажиллуулж байгаа үйлдвэр, албан газар,

байгууллагаас төлсөн шимтгэл болон төрөөс олгосон татаас байна.

1.Тэтгэврийн даатгалын сангаас тэтгэвэр авах эрх нь Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчин төгөлдөр болж үйлчлэхээс өмнө /1995 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс/ үүссэн үүргийн дагуу тэтгэврийн даатгалын санд Монгол Улсын төсвөөс жил бүр санхүүжилт өгч байгаа бөгөөд төсвийн санхүүжилтийн хэмжээ Монгол Улсын Засгийн газраас тэтгэвэр, тэтгэмж авагчдын тэтгэврийн хэмжээг нэмэгдүүлэхээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээтэй шууд уялдаатайгаар жил бүр өсч байна. Улс орны үйлдвэрийн хөгжил, эдийн засаг сул өнөө үед тэтгэвэр, тэтгэмжийн өсөлтийг дан ганц нийгмийн даатгалын орлогын өсөлтөөр хангах боломжгүй юм. Ийм үед иргэдийн ялангуяа тэтгэвэр, тэтгэмж авагчдынхаа эрх ашгийг хамгаалах үүднээс төрийн бодлоготой хандаж хяналт тавьж байх явдал зайлшгүй болж байгаа юм.

2.Хэрэв нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгийн ашиглалт, зарцуулалт, бүрдүүлэлтийн асуудлыг төр, засгийн хэрэгжүүлэх чиг үүргээс хамааралгүй болговол төрөөс тэтгэвэр тэтгэмж нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжихгүй, зөвхөн нийгмийн даатгалын сангийн хуримтлалын хэмжээнд нийгмийн бодлого явагдах болно. Ийм нөхцөлд төрөөс тэтгэвэр авагчдын эрх ашгийг хамгаалах тэдний амьжиргааг дэмжих боломжгүй болж ядууралд өртөх боломж тэтгэвэр тэтгэмж авагчдын дунд буй болох юм.

3.Нийгмийн даатгалын сангийн жил бүрийн орлого, зарлага улсын нэгдсэн төсвийн тэнцэлд тусгагдаж байгаа нь улс орны хэмжээнд хүн амын гар дээр очиж байгаа мөнгөн орлого, зарлагын урсгалыг тооцож иргэдийн амьжиргааны түвшинг тодорхойлох, ядуурлаас хамгаалах, мөнгөн хөрөнгийн урсгалыг зохицуулах эдийн засгийн олон чухал арга хэмжээ юм.

4.Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 заалтад "Төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүгийн эх үүсвэрийг бий болгох зорилгоор тухайн төсвийн жилд төрийн мэдэлд харимтлуулан хуваарилж зарцуулах мөнгөн хөрөнгийн орлого, зарлагын тэнцлийг Монгол Улсын нэгдсэн төсөв гэнэ" гэж тодорхойлсон. Нийгмийн даатгалын сангийн тодорхой хэсэг нь төсвийн хөрөнгө болохын хувьд

улсын төсвийн бүрэлдэхүүнд орж орлого, зарлага нь улсын төсвийн тэнцэлд тусч батлагддаг.

Хоёрдугаарт, 1994 оны 5 дугаар сарын 31-нд баталсан Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн дагуу 1/тэтгэврийн, 2/тэтгэмжийн, 3/эрүүл мэндийн, 4/үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний, 5/ажилгүйдлийн зэрэг 5 төрлийн даатгалын сан байгаа бөгөөд мөн хуулийн 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн дагуу сан тус бүрийн жилийн орлого, зарлагын төсвийг Засгийн газар, даатгуулагч, ажил олгогчийг тэнцүү тоогоор төлөөлсөн орон тооны бус гишүүдээс бүрдсэн Улсын Их Хурлаас байгуулагдсан Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөл баталж байх заалт мөрдөгдөж байгаа болно.

"Нийгмийн даатгалын тухай" Монгол Улсын хуулийн 22 дугаар зүйлд нийгмийн даатгалын төв байгууллага нь нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүний удирдлага дор ажиллаж, нийгмийн даатгалын төв байгууллагын даргыг нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн томилох, "Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай" хуулийн 1 дүгээр зүйлд Засгийн газрын гишүүн нь харъяа яам болон түүнд хууль тогтоомжоор харъяалуулсан бусад байгууллагын төсвийн ерөнхийлөн захирагч байхаар тус тус заасны дагуу нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн буюу Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд нь нийгмийн даатгалын төв байгууллагын төсвийн ерөнхийлөн захирагч юм.

"Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай" хуулийн 29 дүгээр зүйлд улсын төсвийн төсөлд төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд төрөөс хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төсвийг тусгаж, төсвөөс санхүүжиж байгаа бүх байгууллагын төсөв аль нэг төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн төсөлд хамрагдах, 33 дугаар зүйлд төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн эрхлэх асуудлын хүрээнд төсөвт улсын төсвөөс төлөх тэтгэвэр, тэтгэмж, бусад зарлагыг төрөл, анги бүрээр, улсын төсвөөс санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төрөл бүрээр тусгахаар тус тус заасныг үндэслэн "Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай" хуулийн 2.1.19 дүгээр заалтад нийгмийн даатгалын сангийн зардлыг эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаардаг Засгийн газрын гишүүний төсвийн багцад тусган баталсан юм.

Тухайлбал: а/ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг буюу Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн гэснийг зөрчөөгүй, учир нь нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжоор зохицуулсан асуудлыг илүү нарийвчлан тодруулж өгсөн болно.

б/ Нийгмийн даатгалын сангуудыг төвлөрсөн төсвийн хуульд тусгасан явдал нийгмийн даатгалын орлого нь татварын орлого биш харин нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төсвийн орлого гэж тооцож, төсвөө баталж ирсэн байдаг тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална" гэснийг зөрчөөгүй билээ.

в/ Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг буюу "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй, учир нь нийгмийн даатгалын сангуудын хөрөнгийг улсын төвлөрсөн төсвийн орлого, зарлагын бүрэлдэхүүнд хамааруулсан нь нийгмийн даатгалын орлого нь татварын орлого биш, харин нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төсвийн орлого гэж тооцож, төсвөө баталж ирсэн үлэмжлалтай, гэхдээ өмнө дагаж мөрдөж байсан Төсвийн тухай хууль тогтоомжоор зүйлчлэн заагаагүй байлаа. Иймд нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого нь төсвийн орлого гэж урьд нь байсан одоо ч байгаа болно.

г/ Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 14.1-д заасны дагуу Монгол Улсын төсвийн орлого, зарлагын өдөр тутмын гүйлгээг Төрийн сангаар дамжуулан гүйцэтгэнэ улмаар төрийн сангийн дансыг Монголбанк, түүний харьяа салбарууд болон гэрээний үндсэн дээр арилжааны банкуудад байршуулж болно гэж заасны дагуу хөрөнгийн чөлөөт үлдэгдэл, хуримтлалыг эзэмших, ашиглах, зарцуулалтын асуудал банкнаас харилцагчтай харилцдаг журмаар явагдах тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй болно.

Улсын Их Хурлын "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай 2002 оны 58 дугаар тогтоолын хавсралтад дурдсан "Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч" агентлаг гэсэн баганын 25 дахь заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг зөрчсөн тухайд:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин зургадугаар зүйлийн 1-д "Монгол Улсын яам, төрийн бусад албан газрыг хуулийн дагуу байгуулна" гэж заасны дагуу 1993 оны 5 дугаар сарын 6-ны өдөр баталсан Засгийн газрын тухай хуулийн 18.2.1-ийн Засгийн газар үйл ажиллагааныхаа зохих хүрээ, салбарт тохируулах болон хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Засгийн газрын агентлагийг Улсын Их Хурлаас зөвшөөрсөн бүдүүвчийн дагуу байгуулж ажиллуулж болно, мөн Төсвийн удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 7.2-д "Засгийн газар агентлаг байгуулах саналыг тухайн агентлагийн нийлүүлэх бүтээгдэхүүн нь төрийн чиг үүрэгт хамаарч байгаа; хуульд заасан болон уг бүтээгдэхүүнийг тухайн агентлагаар хийж гүйцэтгүүлэхээр Засгийн газар тодорхойлсон бол Улсын Их Хуралд гаргана" гэсэн заалтыг удирдлага болгосон билээ.

Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 8/Монгол Улсын Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын эрхлэх ажлын хүрээнд нийгмийн даатгалын бодлого орж байгаа тул Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газрыг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагт хамааруулсан болно.

"Нийгмийн даатгалын тухай" хуулийн 21 дүгээр зүйлд зааснаар нийгмийн даатгалын байгууллагын тогтолцоо нь нийгмийн даатгалын төв байгууллага /Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газар/ орон нутгийн салбар, нэгж /төлөөлөгч, байцаагч/-ээс бүрдэж байгаа бөгөөд 24 дүгээр зүйлд зааснаар нийгмийн даатгалын байгууллага нь Нийгмийн даатгалын тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг зохион байгуулах, нийгмийн даатгалын санг бүрдүүлж орлого, зарлагын гүйцэтгэлийг хангах, нийгмийн даатгалын сангаас тухайн төрлийн тэтгэвэр, тэтгэмжийг цаг тухайд нь олгох ажлыг зохион байгуулж үйлчилгээг сайжруулах үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлж байна.

Мөн хуулийн 21, 26 дугаар зүйлд Засгийн

газар нь нийгмийн даатгалын байгууллага, нийгмийн даатгалын байцаагчийн дүрмийг батлах, 22 дугаар зүйлд нийгмийн даатгалын төв байгууллага нь нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүний, ...удирдлагын дор ажиллан, нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн нь нийгмийн даатгалын төв байгууллагын даргыг Төсвийн байгууллагын удирдлага, санхүүжилтийн тухай хуулийн 45.1-д заасны дагуу нэр дэвшүүлсэн хүмүүсээс сонгож Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлтэй зөвшилцөж томилох, нийгмийн даатгалын байцаагчийн эрх олгохоор тус тус заасан байна.

Өмнө нь дагаж мөрдөж байсан Улсын Их Хурлын шийдвэрүүдэд тухайлбал, "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" 2000 оны 32 дугаар тогтоолоор баталсан хавсралтын 3 дахь баганын 23, мөн "төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийн тухай" 1996 оны 40 дүгээр тогтоолоор баталсан 3 дахь баганын 33-т Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газар нь Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг байхаар тус тус баталж байжээ.

Гурав. Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2003 оны 5 дугаар сарын 14-ний өдрийн 36 дугаар захирамжаар Үндсэн хуулийн цэцийн энэхүү хуралдаанд оролцох итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Санхүү, эдийн засгийн сайд Ч.Улаан, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Ш.Батбаяр нар Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан тайлбартаа:

"Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн эсэх талаар:

1."Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай" хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх заалтад "Монгол Улсын төсвийн орлого, зарлагын өдөр тутмын гүйцлэгээ Төрийн сангаар дамжуулан гүйцэтгэнэ" гэж заасан болон "Төрийн сангийн тогтолцоонд шилжих тухай" Монгол Улсын Засгийн газрын 2002 оны 101 дүгээр тогтоолын дагуу төрийн

сангийн нэгдсэн сангийн тогтолцоонд шилжсэнээр улсын төсвийн орлого, зарлагатай холбогдолтой Засгийн газрын гадаад, дотоод бүх төлбөр тооцооны гүйцлээ Төрийн сангаар дамжин гүйцэтгэгдэж байна. Өөрөөр хэлбэл төрийн сан нь зээлийн үйл ажиллагаа явуулдаггүй боловч улсын төсөвтэй харилцаж төсвөөс санхүүждэг байгууллагууд, Засгийн газрын тусгай зориулалтын сангууд болон Засгийн газрын агентлагуудын харилцах дансыг байршуулж төрийн өмнө банкны үйлчилгээ үзүүлэх үүргийг хүлээж байна.

2."Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2-т "Нийгмийн даатгалын сангуудыг төрийн нэгдсэн санд 2003 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс байршуулж тэтгэвэр, тэтгэмж тавьж олгох ажлыг тасалдалгүй зохион байгуулан журам гарган ажиллахыг Санхүү, эдийн засгийн сайд Ч.Улаан, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Ш.Батбаяр нарт даалгасугай" гэж заасан нь Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх заалтад "Монгол Улсын төсвийн орлого, зарлагын өдөр тутмын гүйцлэгээ Төрийн сангаар дамжуулан гүйцэтгэнэ", 9 дүгээр зүйлийн 9.3 хэсэгт "Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого улсын төсвийн бүрэлдэхүүн байна", "Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 7 дахь заалтад "...нийгмийн даатгалын тогтолцоог боловсронгуй болгох...", 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт "Засгийн газрын гишүүн дор дурдсан хүрээний бодлогын төлөвлөлт, боловсруулалт, удирдлага, зохицуулалт, хэрэгжилт, улсын хяналт шалгалтын болон дүн шинжилгээг хийх, үнэлгээ өгөх ажлыг эрхэлнэ", 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 8 дахь заалтад "Монгол Улсын Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд: -нийгмийн даатгалын бодлого" гэж тус тус заасныг үндэслэн шийдвэрлэжээ.

3.Нийгмийн даатгалын сангуудыг төрийн санд байршуулснаар уг сангуудыг эрсдлээс хамгаалах, тухайн сангуудаас даатгуулагчдад тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр, үйлчилгээг нийгмийн даатгалын багц хуулиудын дагуу цаг хугацаанд нь зохих ёсоор нь гүйцэтгэх боломж нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээ сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, удирдлага, санхүүжилтийг Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн дагуу хараат бусаар, бие дааж явуулах эрх нь Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөл, нийгмийн даатгалын төв байгууллагад

хадгалагдаж байна.

4.Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоол батлагдахаас өмнө нийгмийн даатгалын сангуудын харилцах данс нь арилжааны банкинд байршиж, орлого, зарлагын өдөр тутмын гүйлгээ нь арилжааны банкаар дамжин гүйцэтгэгдэж байсан бөгөөд арилжааны банкууд нь аж ахуйн нэгж, байгууллага, нийгмийн даатгалын сангуудын харилцах данс, иргэдийн хадгаламжийн хөрөнгөөр зээл олгож ашиг олж байсан юм. Харин төрийн сан нь зээл олгодоггүй учир нийгмийн даатгалын сангийн хувьд эрсдэлд өртөхгүй байх баталгаар бүрдүүлж байна.

5.Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай Засгийн газрын 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2 дахь заалтын дагуу Нийгмийн даатгалын сангийн хөрөнгө нь төв, орон нутгийн төрийн сангуудад нийгмийн даатгалын сан тус бүрээр тухайн даатгалын байгууллагын нэрээр тусгай дансанд байршиж байгаа нь Нийгмийн даатгалын тухай Монгол Улсын хуулийн 9 дүгээр зүйл, "Нийгмийн даатгалын төрөл тус бүр нь ...мөнгөн хөрөнгийн бие даасан сантай байна". 10 дугаар зүйлийн 2, "Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол нэг төрлийн сангийн хөрөнгийг өөр төрлийн санцд шилжүүлэн зарцуулах, зориулалтын бус чиглэлээр ашиглах, байршуулахыг хориглоно" гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчөөгүй байна.

Дөрөв. Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд оролцсон нэхэмжлэгч тал дараах тайлбарыг гаргав:

"Төсвөөс санхүүждэг хуулийн этгээд, шашны болон олон нийтийн байгууллага, энэрэнгүй үйлсийн сангаас бусад хуулийн этгээд, иргэн банк үүсгэн байгуулж болно" гэж Монгол Улсын Банкны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааж, төсвийн байгууллага банк байгуулахыг хориглосон байхад Санхүү, эдийн засгийн яам нь "Төрийн сан" буюу "Төрийн банк" байгуулсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг бүдүүлгээр зөрчиж байна.

Үндэслэл:

1.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого нь улсын төсвийн бүрэлдэхүүн байна" гэж заасныг нийгмийн даатгалын орлого улсын санхүүгийн нэгдсэн системд тусгалаа олно гэж өргөн утгаар тайлбарлах боломжтой. Нийгмийн даатгалын байгууллага, байцаагчийн дүрэмд/1994/ зааснаар нийгмийн даатгалын байгууллагын үйл ажиллагааны зардлыг шимтгэлийн орлогоос санхүүжүүлдэг боловч энэ нь иргэний эрх зүйн хуулийн этгээд биш юм. Нийгмийн даатгалын бүх шатны байгууллага жилийн орлого, зарлагын төсөвтэй. Мөн улсын төвлөрсөн төсвөөс нийгмийн даатгалын сан, тухайлбал тэтгэврийн даатгалын санд олгох хөрөнгийг жил бүр тогтоох талаар Нийгмийн даатгалын тухай хуулиар/1994/ зохицуулсан байдаг. Төсөв бол мөнгөн орлого, зарлагын нэгдсэн гүйлгээний тэнцэл бөгөөд улсын төсөв нь улсын хэмжээний хүрээнд үйлчлэх мөнгөн хөрөнгийн нэгдсэн баланс юм. Нийгмийн даатгалын шимтгэл нь зөвхөн хуульд заасан тодорхой зориулалтаар ашиглагдах ёстой холимог өмчийн хөрөнгө мөн боловч улсын хэмжээнд гүйлгээнд байгаа нийтийн мөнгөн хөрөнгийн бүрдүүлбэрт багтана. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогыг улсын хэмжээний мөнгөн хөрөнгийн нэгдсэн тэнцэлд тусгаж байгаа нь тус хөрөнгийг эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах харилцаанд нөлөөлөх хууль зүйн үндэслэлийг бий болгохгүй. Иймд Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого нь улсын төсвийн бүрэлдэхүүн байна" гэсэн заалт Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Тавдугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

2. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төсвийн орлогод хамааруулахаар хуульд тодорхойлсон нь энэ шимтгэлийг өргөдөл гаргагчдын ойлгож байгаа шиг төсвийн дутууг нөхөхөд зарцуулж болно гэсэн ойлголт биш бөгөөд гагцхүү төсвийн орлого зарлагын тэнцлийн бүрдлийг задлан харуулах гэсэн зорилттой гэж Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч тайлбарлаж байгааг хүлээн авах үндэслэлтэй байна. Нөгөө талаар даатгалын шимтгэл нь татварын нэгэн өвөрмөц хэлбэр гэж эдийн засаг,

хууль зүйн утга зохиолд тайлбарладаг үзэл онол байдгийг ч анхаарахад илүүдэхгүй. Иймд нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төсвийн орлогын хэлбэрт оруулсан нь Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

3. Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн /2002/ 2.1.19-д зааснаар Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын төсвийн багцийг Монгол Улсын 2003 оны төсвийн зарлагын нийт дүнд оруулан тооцсон байна. Төсвийн багцыг нийт 18 байгууллага, сан бүрдүүлэх ба үүнд нийгмийн даатгалын сан мөн хамаарч байна. Хууль тогтоогч Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулиар /1993/ Засгийн газрын бүрэлдэхүүнийг батлан Засгийн газрын гишүүний эрхлэх ажлын хүрээг тогтоохдоо нийгмийн даатгалын бодлогыг Монгол Улсын Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд харъяалуулжээ. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогыг улсын хэмжээний мөнгөн хөрөнгийн нэгдсэн тэнцэлд тусган улмаар төсвийн бүрэлдэхүүнд хамааруулж байгаа, мөн төрийн хөгжлийн шилжилтийн үе шатанд нийгмийн даатгалын тогтолцоонд өөрөө удирдах ёсны зарчим үүсч хэрэгжих хүртэл нийгмийн даатгалын бодлогыг нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хариуцдаг нийтлэг жишиг байдгийг үндэслэн Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн 2.1.19 заалтаар Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын төсвийн багцийг Монгол Улсын 2003 оны төсвийн зарлагын нийт дүнд оруулан баталсныг Үндсэн хууль зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

4. Улсын Их Хурлын "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" 2002 оны 58 дугаар тогтоолын хавсралтад дурдсан "Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг" гэсэн баганын 25 дахь заалт Үндсэн хуулийг зөрчиж байгаа эсэхийг шалган үзэхэд, нийгмийн даатгалын тогтолцоо нь хөрөнгийн эх үүсвэрийн бүрдүүлэлт, зохион байгуулалт, даатгалын үйлчилгээ үзүүлэх тохиолдол зэргээр дан ганц улсын төсвийн хөрөнгөөс санхүүждэг нийгмийн халамжийн өмнөх тогтолцооноос үндэсээр ялгаатай байна. Гэхдээ нийгмийн даатгалын байгууллага өөрөө удирдах ёсны зарчмаар ажиллах нөхцөл бүрэлдэн тогтож, нийгмийн даатгалын төлбөр тооцоо хийх журам олон улсын стандартад нийцэн, даатгалын сангуудын зарцуулалтад тавих бүх төрлийн хяналтын

механизмыг шинэчилж дуусах хүртэл Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлаар ажиллаж байгааг Үндсэн хууль зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

5. Монгол Улсад одоо хэрэгжиж байгаа нийгмийн даатгалын тогтолцоо нь төрийн даатгалын тогтолцоо бөгөөд хувийн даатгал биш юм. Энэ нь даатгалын шимтгэл түүний хэмжээ, даатгал олголтын хэмжээ журам нь бүгд төрийн хуулиар тодорхойлогддог илэрнэ. Нөгөө талаар даатгалын тохиолдлын төлбөр болон байж болох бүх эрсдэлийг төр дангаараа үүрч хариуцдаг нь нийгмийн даатгал нь төрийн үйл ажиллагаа гэдгийг харуулж байна. Нийгмийн даатгалын хөрөнгө нь нийтийн өмч бөгөөд төрийн эзэмшилд байж, түүний шийдвэрээр зөвхөн даатгалын зориулалтаар зарцуулагддаг. Иймд Засгийн газар даатгалын хөрөнгийг төвлөрүүлж, хяналтыг тодорхой болгох, аливаа эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авч байгаа Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2, 4 дэх хэсэг, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтуудыг удирдлага болгон ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого нь улсын төсвийн бүрэлдэхүүн байна" гэсэн заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх үл хөдлөх, хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

2. Монгол Улсын 2003 оны төсвийн тухай хуулийн 1.1.1.ж-д зааснаар албан татварын орлогод нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хамааруулсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх үл хөдлөх, хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

3. Монгол Улсын 2003 оны Төсвийн тухай хуулийн 2.1.19 заалтаар Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын төсвийн багцыг төсвийн зарлагын нийт дүнд хамааруулан баталсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх үл хөдлөх, хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

4. Улсын Их Хурлаас 2002 онд баталсан "Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай" 58 дугаар тогтоолын хавсралтын 25 дахь заалтаар Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газрыг Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагт хамааруулсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл

ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх, үл хөдлөх, хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

5. Монгол Улсын Засгийн газрын "Ядуурлыг бууруулах, өсөлтийг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" 2002 оны 272 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Тавдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална", Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн "Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "хөдлөх, үл хөдлөх, хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

6. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу энэхүү дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор авч хэлэлцэн хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГА	ЖАМАРСАНАА
ГИШҮҮД	Л.РЭНЧИН
	Ч.ДАШНЯМ
	В.УДВАЛ
	Ц.САРАНТУЯА

2003 оны 5 дугаар сарын 5-ны өдөр

Дугаар 10

Улаанбаатар хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЭРҮҮГИЙН ХУУЛИЙН 34, 35, 36, 37 ДУГААР ЗҮЙЛИЙН ЗААЛТЫГ ТАЙЛБАРЛАХ ТУХАЙ

2002 онд шинээр батлагдан мөрдөгдөж байгаа Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 7 дугаар бүлгийн 34-39 дүгээр зүйлүүдэд "Гэмт хэрэгт хамтран оролцох" үйлдлийн талаар заасан нь хуучин мөрдөж байсан Эрүүгийн хуулиас өөрчлөгдөж, гэмт хэрэгт хамтран оролцогчдын хэлбэр өргөжсөн байдлыг харгалзаж Эрүүгийн хуулийн 34, 35, 36, 37 дугаар зүйлүүдэд заасан зарим ойлголтыг нэг мөр ойлгож, зөв хэрэглэх зорилгоор Шүүхийн тухай Монгол Улсын хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2 дахь хэсэгт заасныг удирдлага болгон Монгол Улсын Дээд шүүхээс ТОГТООХ нь:

Нэг. Эрүүгийн хуулийн 34, 35, 36, 37 дугаар зүйлүүдийн заалтыг дор дурьдсанаар тайлбарласугай.

1. Эрүүгийн хуулийн 34 дүгээр зүйлд заасан "Гэмт хэрэгт хамтран оролцох" гэдэгт гэмт хэрэг үйлдэхээр санаатайгаар хамтарсан, Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэргийн субъект болох насанд хүрсэн, гэмт хэрэг үйлдэх үедээ хэрэг хариуцах чадвартай, хоёр буюу түүнээс дээш этгээдийн нэгдсэнийг ойлгоно. Гэмт хэрэгт хамтран оролцох нь санаатай үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр илрэх бөгөөд нэг хэрэгт зарим хамтран оролцогчид нь санаатайгаар үйлдэл хийж гэмт хэрэг үйлдэхээс гадна бусад хамтран оролцогч нь санаатайгаар эс үйлдэхүй хийж гэмт хэрэгт хамтран оролцож болно. Гэмт хэрэгт хамтран оролцогч бүр үйлдэх гэмт хэргээ туйлд нь хүргэхэд чиглэсэн нэгдсэн зорилготой, гүйцэтгэчийг нийгэмд аюултай үйлдэл хийхийг хүсч байдаг онцлогоороо дангаараа гэмт хэрэг үйлдэгчээс ялгагдана.

2. Эрүүгийн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсэгт заасан "...**захиалагч**..." гэдэгт Эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэрэг үйлдүүлэх зорилгоор бусдад мөнгө, эд зүйл өгөх эсхүл түүний хүсч сонирхсон, санал болгосон зүйлийг нь бүтээж өгөхөөр амлах зэргээр хэлцэн тохиролцож, бусдыг хөлслөн авсан этгээдийг ойлгоно. Энэхүү тохиролцоо нь амаар болон бичгийн ямар ч хэлбэртэй байж болох бөгөөд хөлслөгдсөн этгээд захиалсан гэмт хэргийг төгс үйлдсэн эсэхээс үл хамааран захиалагчийн гэмт үйлдлийг төгссөн гэж

үзнэ. Хөлслөгдсөн этгээд уг захиалсан гэмт хэргийг үйлдсэн тохиолдолд захиалагчийг Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 35 дугаар зүйлийн 35.2, 37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсэгт заасныг журамлаж, тусгай ангийн тохирох зүйл хэсгээр;

- хөлслөгдсөн этгээд захиалсан гэмт хэрэг үйлдэхээс татгалзсан буюу бэлтгэх шатандаа илэрсэн тохиолдолд захиалагчийг мөн хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсэгт заасныг журамлаж захиалсан хэрэгт нь;

- хөлслөгдсөн этгээд захиалсан гэмт хэргийг үйлдэхэд шууд чиглэсэн үйлдэл буюу эс үйлдэхүйг санаатай хийсэн боловч тухайн этгээдийн хүсэл зоригоос үл хамаарах нөхцөл байдлын улмаас гэмт хэрэг туйлдаа хүрээгүй тохиолдолд захиалагчийг мөн хуулийн 32 дугаар зүйл, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсэгт заасныг тус тус журамлан Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн зохих зүйл, хэсэгт зааснаар хариуцлага хүлээлгэнэ.

3. Эрүүгийн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.3 дахь хэсэгт заасан "...**зохион байгуулагч**..." гэдэгт гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг анхнаас нь сэдэж санаачлан түүнийгээ хэрэгжүүлэх бүх боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж, удирдан чиглүүлэх ажлыг гардан хариуцаж, гэмт хэрэг үйлдэх төлөвлөгөө боловсруулах, гэмт хэрэгт оролцогчдын үүргийг хуваарилах замаар гэмт хэргийг хэдийд, хаана, хэрхэн яаж үйлдэх, гэмт хэрэг үйлдсэний дараахь ул мөрийг арилгах зэрэг асуудлыг зохицуулагч этгээд байхыг ойлгоно. Зохион байгуулагч нь гэмт хэрэг үйлдэхэд өөрийн биеэр оролцсон эсэхээс үл хамааран эрүүгийн хариуцлага хүлээнэ.

4. Эрүүгийн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт заасан "...**хатгагч**..." гэдэгт гэмт хэрэг үйлдэхэд бусдыг элдэв аргаар өдөөн түлхсэн, зоригжуулсан идэвхтэй үйлдэл хийсэн этгээдийг ойлгоно.

Эдгээр аргын "Ятгах..." гэдэг нь гэмт хэрэг үйлдэх талаар бусдад зориг шийдэмгий бодлыг төрүүлэхийн тулд элдэв байдлаар өөрийн санаа бодлыг итгүүлэн үнэмшүүлэх, тухайн этгээдийн гэмт хэрэг үйлдэх эсэх тухай эргэлзээ тээнэгэлзэлийг арилган, гэмт хэрэг үйлдэхэд аргэлт буцалтгүй болгоход чиглэсэн ятгалга хийсэн байхыг

ойлгоно.

"...заналхийлэх..." гэдэг нь бусдыг айлган сүрдүүлэх, хүч хэрэглэх, сэтгэл санааны дарамтад оруулах зэргээр өөрийнхөө санаа бодлыг тулган гэмт хэрэгт түлхэн оруулах буюу гэмт хэрэг үйлдэхээс өөр аргагүй байдалд хүргэх байдлаар илэрнэ.

"...бусад аргаар..." гэдэг нь гэмт хэрэг үйлдэх санаа бодол төрүүлэх, шийдвэр гаргахад өдөөн хатгаж хор шарыг нь хөдөлгөх, уриалах, бухимдал уцаарыг төрүүлэх, шаналгах зэрэг аргуудыг хамааруулан ойлгоно.

5. Эрүүгийн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.5 дахь хэсэгт заасан "...**гүйцэтгэгч**..."

гэдэгт тухайн гэмт хэргийг санаатайгаар өөрөө гардан үйлдсэн этгээдийн явдал бөгөөд гэмт үйлдлийн арга, зэвсэг хэрэгсэлийг сонгосон байна. Жишээлбэл: Хэд хэдэн этгээд халаасны хулгай хийх зорилгоор автобусанд сууж, хамжигч нар нь хүмүүсийг шахаж түлхэн анхварлыг нь сарниулж өгөхөд, хохирогчийн халааснаас мөнгө, эд зүйл авсан этгээд нь гүйцэтгэгч болно. Гэмт хэргийг гардан гүйцэтгэгч нь нэг буюу хэд хэдэн этгээд байж болох бөгөөд хоёр буюу түүнээс дээш тооны этгээд гэмт хэргийг гардан үйлдсэн бол бүлэглэн гүйцэтгэгч гэж үзнэ. Хэрэг хариуцах чадваргүй хүн, бага насны хүүхэд, адгуус амьтан зэргийг ашиглаж өөрийн гэмт санаа зорилгоо биелүүлсэн этгээдийг гүйцэтгэгчид тооцно.

6. Эрүүгийн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.6 дахь хэсэгт заасан "...**хамжигч**..." гэдэгт бусдыг гэмт хэрэг үйлдэхэд зааж зөвлөх, зэвсэг хэрэгсэл өгөх, учрах саадыг арилгах, унаа орон байраар хангах, мэдээлэл өгөх зэргээр гэмт хэрэг үйлдэхэд дэмжлэг үзүүлж, гэмт хэрэг үйлдсэний дараа гэмт этгээд болон гэмт хэрэг үйлдэхэд хэрэглэсэн зэвсэг хэрэгсэл, гэмт хэргийн улмаас олсон эд зүйлийг нуун далдлах, зарж борлуулах, гэмт хэргийн ул мөрийг баллахаар урьдчилан амласан байхыг ойлгоно.

Энэ нь гэмт хэрэг үйлдэх нөхцөл, байдлыг урьдаас мэдэж амласан байдгаараа гэмт хэрэгт хамаарагсад гэсэн ойлголтоос ялгагдана.

7. Эрүүгийн хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.2 дахь хэсэгт заасан "...**бүлэглэн гүйцэтгэгч**..." гэдэгт гэмт хэрэг хамтран үйлдэх талаар хэрэг үйлдэхээсээ өмнө урьдчилан тохиролцоогүй боловч, хэрэг үйлдэх явцад санаатай хамтран оролцсон этгээдийг ойлгоно. Жишээлбэл: А архи уун согуурч танхайран бусдыг айлган сүрдүүлж

зодох явцад А-тай хамт явсан Г урьд нь үгсэн тохиролцоогүй боловч зодонд оролцож А-гийн хамт бусдыг зодож гэмт хэрэг үйлдсэн бол уг хоёр этгээд бүлэглэн гүйцэтгэгч болно.

8. Эрүүгийн хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.3 дахь хэсэгт заасан "...**урьдчилан үгсэж тохиролцсон бүлэг**..." нь гэмт хэрэг үйлдэж эхлэхээс өмнө тодорхой хэргийг хамтарч үйлдэхээр тохиролцсон байх бөгөөд харин цаашид өөр гэмт хэрэг үйлдэх санаа зорилго агуулаагүй байхыг ойлгоно. Ийм бүлэг нь дахин давтагдах, тогтвортой зохион байгуулалтад ороогүй байдгаараа зохион байгуулалттай бүлэг, гэмт бүлэглэл гэсэн хэлбэрээс ялгагдана.

9. Эрүүгийн хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.4 дэх хэсэгт заасан "...**зохион байгуулалттай бүлэг**..." гэдэгт гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг орлогын эх үүсвэр болгон эрхлэх зорилгоор урьдчилан нэгдэн нийлж удирдагч, гүйцэтгэгчээ томилох, үүргээ хуваарилах зэргээр зохион байгуулалтын бүтэц бий болгосон хоёр буюу түүнээс дээш хүмүүсийн нэгдлийг хамааруулан ойлгоно.

Зохион байгуулалттай бүлэг нь ямар нэгэн хэргийг хэзээ, хаана хэрхэн үйлдэх, энэхүү гэмт хэргийг үйлдэхэд бүлгийн гишүүд ямар үүрэг гүйцэтгэх, гэмт хэргийн ул мөрийг арилгах, гэмт хэрэг үйлдэх замаар олсон орлогоо хуваарилах, зарцуулах зэрэг асуудлыг урьдчилан тохиролцсон, төлөвлөсөн шинжтэй байна. Зохион байгуулалттай бүлэг нь урьдчилан тохиролцсон бүлэг этгээдээс ялгагдах гол шинж нь бүлгийн гишүүд гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг орлогын эх үүсвэр болгох зорилгоор урьдчилан нэгдэж зохион байгуулалтад орсон байхаас гадна энэхүү үйл ажиллагаагаа тогтвортой эрхлэх зорилготой байна.

Зохион байгуулалттай бүлгийн "тогтвортой" гэдэгт тус бүлэгт нэгдэн орсон этгээдүүд тодорхой гэмт хэрэг үйлдсэн эсэхээс үл хамааран харилцаа холбоо, харилцан ажиллагаа нь байнгын шинж чанартай байх явдал бөгөөд энэ нь гэмт хэрэг үйлдэж орлого олох, бүлгийн болон оролцогч нэг бүрийн эрх ашиг, зорилгыг хангахад чиглэсэн шинжтэй байна.

10. Эрүүгийн хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.5 дахь хэсэгт заасан "...**гэмт бүлэглэл**..." гэдэгт гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг орлогын эх үүсвэрээ болгож, ашиг олох зорилготой, нэгдсэн материаллаг бааз, мөнгөн сан, банк, санхүүгийн бие даасан сүлжээтэй байх;

- зохион байгуулалтын нарийн бүтэц, тогтолцоог

бий болгосон, удирдах бүрэлдэхүүн, гишүүнчлэл, хяналт мэдээлэл, тагнан турших албатай, өөрсдийн төлөөний хүмүүсийг хууль хяналтын болон төр, засгийн байгууллагад оруулах буюу тэднээс эгнээндээ элсүүлэх;

- өөрийн болон бусдын эзэмшил газар, аж ахуйн нэгж, үйлдвэр үйлчилгээ, баар, зоогийн газар, мөрийтэй тоглоомын газар зэрэг томоохон объектыг өмчлөлдөө авах, эзэмшилдээ байлгах, эрхэндээ оруулах;

- өөрсдийн дунд тогтсон хатуу дэглэм, журам, тангараг, нууц үг, хэллэг, дохиолол холбоо, техник хэрэгсэл, зэр зэвсэгтэй байх гэх мэт бие хамгаалах болон гэмт халдлага хийх бэлтгэлтэй, үйлдлийн арга төлөвлөгөөтэй, гэмт хэрэг үйлдэхэд мэргэшсэн бүлэг этгээдүүдийн нэгдлийг ойлгоно.

Гэмт бүлэглэл нь цар хүрээ, бүтцийн хувьд том, нэг болон хэд хэдэн улсын хооронд үйл ажиллагаа явуулдагараа зохион байгуулалттай бүлгээс ялгагдана.

Гэмт бүлэглэл нь дээр дурьдсан шинжүүдээс нэг буюу хэд хэдийг агуулсан, бүтцийн хувьд нэг буюу хэд хэдэн бүлэглэлээс бүрдэж болно. Гэмт бүлэглэлийн гишүүд бие биеэ харилцан таньж мэдэхгүй байж болно.

11. Эрүүгийн хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсэгт "Шүүх гэмт хэрэгт хамтран оролцогчид хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын төрөл, хэмжээг сонгон хэрэглэхдээ оролцогч бүрийн гэмт хэрэг үйлдэхэд гүйцэтгэсэн үүрэг, үйлдлийн шинж чанар, хэр хэмжээг харгалзан энэ хуулийн 35 дугаар зүйлийн зохих хэсгийг журамлан тогтооно" гэдэгт гэмт хэргийг "захиалагч"-д Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийг, "зохион байгуулагч"-д мөн хуулийн 35.3 дахь хэсгийг, "хатгагч"-д мөн хуулийн 35.4 дэх хэсгийг, "гүйцэтгэгч"-д мөн хуулийн 35.5 дахь хэсгийг, "хамжигч"-д мөн хуулийн 35.6 дахь хэсгийг тус тус журамлан Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан ял шийтгэлийг ялгамжтай оногдуулахыг ойлгоно.

12. Эрүүгийн хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.2 дахь хэсэгт заасан "... удирдагчид ... бүлэг, бүлэглэл байгуулсны төлөө болон ... үйлдсэн бүх гэмт хэргийн төлөө хариуцлага хүлээлгэнэ" гэдэгт "зохион байгуулалттай бүлэг", "гэмт бүлэглэл"-ийн удирдагч нь Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 182 дугаар зүйлийн 182.2 дахь хэсэгт заасан хариуцлага хүлээхийн зэрэгцээ тухайн бүлэг, бүлэглэлээс үйлдсэн бүх хэрэгт Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан хариуцлага давхар хүлээхийг ойлгоно. Хэрэв "зохион байгуулалттай бүлэг", "гэмт бүлэглэл"-ээс гэмт хэрэг үйлдээгүй бол удирдагч нь зөвхөн Эрүүгийн хуулийн 182 дугаар зүйлийн 182.2 дахь хэсэгт заасан хариуцлага хүлээнэ.

13. Эрүүгийн хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэгт заасан "Зохион байгуулалттай бүлэг, гэмт бүлэглэлийн бусад оролцогчид ... гэмт байгууллагад оролцсоных нь төлөө болон өөрийнх нь үйлдсэн гэмт хэрэгт нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ" гэдэгт гэмт байгууллагад элсэн орсон этгээдэд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 182 дугаар зүйлийн 182.1 дэх хэсэгт заасан хариуцлага хүлээлгэхийн зэрэгцээ түүний үйлдсэн гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан хариуцлагыг давхар хүлээлгэхийг ойлгоно. Хэрвээ "оролцогчид" Эрүүгийн хуульд заасан тодорхой гэмт хэрэг үйлдээгүй бол зөвхөн Эрүүгийн хуулийн 182 дугаар зүйлийн 182.1 дэх хэсэгт заасан хариуцлага хүлээнэ.

Хоёр. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Дээд шүүхийн 1994 оны 4 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 35 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ

Ч.ГАНБАТ

ШҮҮГЧ

Б.ДОРЖГОТОВ

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав.
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэлэх хэсэгт хэвлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 329612
Индекс 14003

☎ 329487
Хэвлэлийн хуудас 3.5